

WALDEMAR BUKOWSKI (Instytut Historii PAN, Kraków)
<https://orcid.org/0000-0001-9479-4400>

Wokół „frankfurckiego wesela” 1479 roku Orszak weselny towarzyszący królownie Zofii Jagiellonce do Brandenburgii*

Zarys treści: W dniu 14 II 1479 r. we Frankfurcie nad Odrą odbył się ślub Zofii, córki króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuskiej, z margrabią brandenburskim Fryderykiem Hohenzollernem, młodszym synem elektora Albrechta Achillesa. Frankfurckie wesele Zofii było wynikiem dynastycznej polityki króla, która miała mu zjednać sojuszników w krajach niemieckich w rywalizacji z królem Węgier Maciejem Korwinem o koronę czeską po śmierci Jerzego z Podiebradów (1471). Odnaleziony w Archiwum Skarbu Koronnego rejestr dostojników i dworzan, którzy mieli towarzyszyć królownie w orszaku weselnym, pozwala wzbogacić wiedzę na temat politycznych, organizacyjnych i finansowych aspektów mariaży królewskich córek. Artykuł zawiera krytyczną edycję tego źródła.

Abstract: On 14 February 1479 in Frankfurt on the Oder, Zofia, the second of five daughters of the Polish king Kazimierz the Jagiellon and Elisabeth of Austria, and the margrave of Brandenburg Frederic Hohenzollern, the younger son of the elector Albrecht Achilles, got married and their wedding was celebrated. The Frankfurt wedding of Zofia was the result of the king's dynastic policy, which was intended to gain favour of potential allies in German countries during his rivalry with Martin Corvinus, the king of Hungary, for the Bohemian crown after the death of George of Podiebrady (1471). The register of state dignitaries and royal courtiers, who accompanied the princess in her wedding entourage, discovered in the Crown Treasury Archive, helps to enrich the knowledge on political, organisational and financial aspects of marriages of royal daughters. The paper contains its critical edition.

Słowa kluczowe: Brandenburgia, Jagiellonowie, Hohenzollernowie, Zofia Jagiellonka, Kazimierz Jagiellończyk

Keywords: Brandenburg, Jagiellons, Hohenzollerns, Zofia the Jagiellon, Kazimierz the Jagiellon

Okoliczności zawarcia związków małżeńskich przez córki Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuskiej – Jadwigę z Jerzym księciem bawarskim (1475), Zofię z Fryderykiem margrabią brandenburskim (1479), Annę z Bogusławem X księciem pomorskim (1491), Barbarę z Jerzym księciem saskim (1496) i Elżbietę z Fryderykiem II księciem legnickim (1515) – są stosunkowo dobrze rozpoznane i opisane w starszej

* W artykule zostały użyte skróty, których wykaz znajduje się na s. 93-94.

i nowszej literaturze¹. Dla zrozumienia politycznego kontekstu podstawowe znaczenie mają liczne prace Krzysztofa Baczkowskiego². Małżeństwa Jagiellonek, w tym sławne „landshuckie wesele” królowny Jadwigi, żywe do dziś w lokalnej tradycji, budzą znaczne zainteresowanie także wśród badaczy szeroko rozumianej kultury, a badania nad tymi zagadnieniami prowadzone są zarówno w Polsce, jak i w Niemczech³.

¹ F. Papée, Królewskie córki, w: tenże, *Studia i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka*, Warszawa 1907 s. 283-319; A. Prochaska, Królowie Kazimierz Jagiellończyk i Jerzyk Czeski, *Przegląd Historyczny* 17, 1913, s. 1-37, 129-170; Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów*, Warszawa 1968; A.F. Grabski, Zapomniana relacja z podróży do Polski w latach 1474-1475, w: *Europa – Słowiańszczyzna – Polska*, Poznań 1970, s. 447-456; M. Biskup, Die dynastische Politik der Jagiellonen um das Jahr 1475 und ihre Ergebnisse, *Österreichische Osthefte* 18, 1976, z. 3, s. 5-18; tenże, Wokół „landshuckiego wesela” 1475 r., przedruk w: M. Biskup, K. Górski, *Kazimierz Jagiellończyk. Zbiór studiów o Polsce drugiej połowy XV w.*, Warszawa 1987, s. 285-300; K. Górski, Czasy Kazimierza Jagiellończyka 1466-1492 – Lata konfliktów dyplomatycznych (1466-1492), w: *Historia dyplomacji polskiej*, t. I, Warszawa 1982, s. 479-526 (przedruk pt. *Dyplomacja polska czasów Kazimierza Jagiellończyka*, cz. 2: Lata konfliktów dyplomatycznych, w: M. Biskup, K. Górski, *Kazimierz Jagiellończyk*, s. 230-284).

² K. Baczkowski, *Walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem o koronę czeską w latach 1471-1479*, Kraków 1980, wyd. 2 jako: *Między czeskim utrakwizmem a rzymską ortodoksją, czyli walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem o koronę czeską w latach 1471-1479*, Oświęcim 2014; tenże, O rzekomym kongresie w Villach w lipcu 1470 r., *Studia Historyczne* 23, 1980, s. 115-119; tenże, Wokół projektów mariaży dynastycznych Jagiellonów w końcu XV wieku, *Studia Historyczne* 32, 1989, s. 347-368; tenże, *Walka o Węgry w latach 1490-1492. Z dziejów rywalizacji habsbursko-jagiellońskiej w basenie środkowego Dunaju*, Kraków 1995; tenże, *Z polsko-saskich powiązań politycznych w XV w.*, w: *Niemcy-Polska w średniowieczu*, Poznań 1986 s. 303-312; tenże, *Stanowisko kurii rzymskiej wobec jagiellońskiej ekspektatywy na tron czeski po Jerzym z Podiebradów*, w: tenże, *Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów*, wyd. 2, Kraków 2012, s. 105-130; tenże, *Sprawa posagu Jadwigi Jagiellonki księżnej bawarskiej*, w: *Miasta, ludzie, instytucje, znaki. Księga jubileuszowa prof. Bożeny Wyrozumskiej*, Kraków 2008, s. 89-103 (przedruk w: tenże, *Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów*, Kraków 2012, s. 649-666).

³ K. Turcka, Wyprawy ślubne dwóch Jagiellonek: Jadwigi (1475) i Katarzyny (1562), *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 40, 1992, s. 5-31; t a ż, *Ubiory w inwentarzu ślubnej wyprawy królowny Anny Jagiellonki z 1491 r.*, w: *Ubiory w Polsce*, Warszawa 1994, s. 60-69; U. Borkowska, *Pacta matrimonialia domu Jagiellonów*, *Roczniki Humanistyczne* 48, 2000, z. 2, s. 45-60; t a ż, *Dynastia Jagiellonów w Polsce*, Warszawa 2011, zwł. s. 246-254; A. Duczmal, *Jagiellonowie. Leksykon biograficzny*, Kraków 1996, s. 495-507 (obszerny biogram Zofii Jagiellonki, żony Fryderyka Hohenzollerna, w partii dotyczącej pertraktacji małżeńskich zawierający jednak pomyłki); T.A. Bauer, *Feiern unter den Augen der Chronisten. Die Quellentexte zur Landshuter Fürstenhochzeit von 1485*, München 2008; U. Treßp (Mitarbeit von A. Gąsior), *Eine „famose und grenzlos mächtige Generation”. Dynastie und Heiratspolitik der Jagiellonen im 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts*, *Jahrbuch für Europäische Geschichte* 8, 2007, s. 3-28 (w tytule przytoczone słowa Responsum Grzegorza z Sanoka na antyjagiellońskie paszkwile Gabriela biskupa Erlau: *Magnamina haec proles et sine fine potens... – „To pokolenie świetne i bezgranicznie potężne / przywróci ziemie, które strygi ich bohaterski / zdobył mieczem na Turkach”*); R. Seyboth, *„Hetten wir doinnen und hie aussen fruntsachhaft von Polan und Beheim”. Die Beziehungen der fränkischen Hohenzollern zu den Jagiellonen im 15. und frühen 16. Jahrhundert*, w: *Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenhäuser*, Ostfildern 2010, s. 293-307; A. Gąsior, *Stifungen bildlicher*

Najnowsze studia nad „lipskim weselem” Barbary przynoszą wiele nowych wiadomości źródłowych z archiwów saskich⁴.

Ciekawe znaleziska przynieść może kwerenda także w polskich archiwach, zwłaszcza w źródłach skarbowych. W rejestrach popisowych wojska z lat 1474-1481 znajduje się kilka kart zawierających wykaz dworzan królewskich z 1478 r.⁵ Jeden z nich nosi tytuł *Curienses in Saxoniam ituri*. Jest to zestawienie 49 osób – dworzan, pokojowców, panów wielkopolskich i służby, udających się w orszaku weselnym królowny Zofii do Brandenburgii na jej ślub z margrabią Fryderykiem, młodszym synem elektora Albrechta Achillesa, który miał się odbyć 7 II 1479 r. we Frankfurcie nad Odrą⁶. Dotychczas dzięki przekazowi Długosza znaliśmy nazwiska jedynie ośmiu uczestniczących w tej wyprawie. Znajomość pełnego składu reprezentacji polskiej we Frankfurcie pozwoli więc wzbogacić naszą wiedzę na temat politycznych, organizacyjnych i finansowych aspektów mariaży królewskich córek.

Centralnym problemem politycznym w dziejach Europy Środkowej ósmej dekady XV w. była rywalizacja Jagiellonów z królem Węgier Maciejem Korwinem o koronę czeską po Jerzym z Podiebradów. Dawna, sięgająca lat dwudziestych XV w., jagiellońska idea objęcia tronów czeskiego i węgierskiego, uzyskała nowy impuls dzięki małżeństwu Kazimierza Jagiellończyka z Elżbietą Rakuską (1454), córką króla rzymskiego Albrechta II, a siostrą Władysława Pogrobowca króla Węgier i Czech (zmarłego w 1457 r.). Wniosła ona swym dzieciom dynastyczne roszczenia Habsburgów do obu tych królestw. Zakończona w 1466 r. wojna z Zakonem Krzyżackim otwierała Polsce możliwość większego zaangażowania w grę polityczną na innych frontach. W grze tej istotną rolę odgrywał cesarz Fryderyk III i sąsiadujące z Polską i Czechami księstwa Rzeszy, Bawaria, Saksonia czy Brandenburgia, przy czym ważnym elementem pozostawała polityka małżeńska. Dużym atutem było liczne potomstwo Kazimierza, który miał jedenaścioro dzieci, w tym pięć córek.

Również Cesarz Fryderyk III Habsburg rościł sobie prawa do korony węgierskiej jako spadkobierca Albrechta II Habsburga⁷. Wybrany przez część szlachty na króla Węgier w 1459 r., po kilkuletniej wojnie z Maciejem Korwinem uzyskał ostatecznie potwierdzenie tytułu królewskiego (1463), ale objęcie tronu warunkowane było

Repräsentation: Die Darstellungen des Markgrafen Friedrich d. Ä. von Brandenburg-Ansbach und seiner Gemahlin Sophie von Polen, tamże, s. 310-329. Zob. też R. Seyboth, Die Markgrafhümer Ansbach und Kulmbach unter der Regierung Markgraf Friedrichs des Älteren (1486-1515), Göttingen 1985, s. 37-39.

⁴ U. Tresp, „Geborene aus konigklichem stamme zu Polen”. Die Anbahnung und Vorbereitung der Leipziger Hochzeit zwischen Barbara von Polen und Herzog Georg von Sachsen 1496, w: Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenhäuser, Ostfildern 2010, s. 331-346.

⁵ Na rejestry te zwracałem już niedawno uwagę: W. Bukowski, Krąg rodzinny Jana Długosza, w: Jan Długosz (1415-1480). Życie i dzieła, Kraków 2016, s. 54.

⁶ ASK 85, t. I, k. 51-52; dostępne online: <<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/17712463>>.

⁷ K. Baczkowski, Stosunek leopoldyńskiej linii Habsburgów do walki o tron węgierski po śmierci Albrechta II, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 1178, Prace Historyczne, z. 119, 1995, przedruk w: tenże, Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów, Kraków 2012, s. 105-130.

bezpotomną śmiercią Macieja⁸. Rychle jednak wycofanie się Macieja z tych układów doprowadziło do wieloletnich wojen z Fryderykiem, które zakończyła dopiero śmierć króla. Sytuacja ta wymusiła na Fryderyku współdziałanie z Polską i Czechami. Rozważany był nawet projekt małżeństwa jednej z córek króla Kazimierza (Jadwigi) z synem cesarza Maksymilianem. W zawartym w Grazu 20 XII 1470 r. układzie o przyjaźni z Polską cesarz zgadzał się wprowadzić na osadzenie na tronie węgierskim jednego z Jagiellonów, ale nie zrzekał się jednak praw do korony węgierskiej; układ nie został zresztą ratyfikowany przez stronę polską, ale otworzył drogę do dalszych negocjacji⁹. Po powtórnej elekcji Władysława Jagiellończyka (najstarszego syna Kazimierza) na tron czeski po śmierci Jerzego z Podiebradów (1471) zawarty został w 1474 r. w Norymberdze polsko-cesarski traktat sojuszniczy przeciwko Korwinowi, w którym pominięto sprawy sukcesji czeskiej, acz już w 1477 r. Fryderyk oficjalnie przekazał Władysławowi jako królowi czeskiemu prawa elektorskie w Rzeszy¹⁰.

W sojuszu z Maciejem Korwinem pozostawali natomiast od 1469 r. bawarscy Wittelsbachowie, stojący na czele antycesarskiej opozycji w Rzeszy. Próba wyrwania ich z tego sojuszu poprzez małżeństwo Jadwigi córki Kazimierza Jagiellończyka z Jerzym synem Ludwika IX Bogatego z landshuckiej linii Wittelsbachów w 1475 r. nie przyniosła Jagiellonom efektów, ale małżeństwo to zamknęło jednak Korwinowi możliwość upragnionego związku dynastycznego z Jagiellonami, ponieważ także młodsza królowna Zofia była już wówczas zaręczona¹¹. Sascy Wettynowie, których władztwo sąsiadowało ze Śląskiem i Czechami, byli najpierw związani z królem Jerzym z Podiebradów, a potem opowiedzieli się ostatecznie po stronie Macieja Korwina przeciw Władysławowi Jagiellończykowi. Zwrot nastąpił dopiero po 1486, gdy elektor Fryderyk Mądry zbliżył się z Jagiellonami, co przypieczętowało w 1496 małżeństwo jego syna, Jerzego Brodatego, z Barbarą Jagiellonką¹².

Najpewniejszym sojusznikiem Jagiellonów byli natomiast brandenburscy Hohenzollernowie, niewiukłani w sukcesyjne spory mocarstw. Odkąd Fryderyk I Hohenzollern objął Marchię Brandenburską, jego celem była odbudowa jej dawnego terytorium i zwierzchnictwa lennego nad księstwami pomorskimi. Polska była dla niego naturalnym sojusznikiem, a przymierze pieczętowało zawarty w 1421 r. małżeństwo ośmioletniego syna elektora, Fryderyka II, z Jadwigą, córką Władysława Jagiełły. W przypadku śmierci Jagiełły bez męskiego potomka młody margrabia miał objąć tron polski, a do tego czasu przebywał na polskim dworze. Jadwiga zmarła jednak w 1431 r., a Fryderyk wrócił do swego kraju¹³. Jego kandydatura na tron polski

⁸ Tenże, *Walka o Węgry*, s. 13-18.

⁹ Dogiel I, s. 163-164, nr 13 = MS I, nr 650; zob. M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 288.

¹⁰ DA XII/1, s. 316-317; K. Baczkowski, *Walka o Węgry*, s. 18.

¹¹ M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 295; K. Baczkowski, *Między czeskim utrakwizmem*, s. 36, 145-146.

¹² K. Baczkowski, *Z polsko-saskich powiązań*, s. 306 n.; tenże, *Między czeskim utrakwizmem*, s. 31-34, 120-121; tenże, *Walka o Węgry*, s. 27; U. Tresp, „Geborene aus konigklichem stamme zu Polen”.

¹³ S. Gawęda, *Próba osadzenia Fryderyka Hohenzollerna na tronie polskim a sprawa Pomorza Zachodniego*, w: *Mediaevalia. W 50 rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego*,

pojawiła się ponownie w 1446 r. w dobie targów z Kazimierzem Jagiellończykiem, ale nie była traktowana całkiem poważnie¹⁴. Po odzyskaniu od Krzyżaków Nowej Marchii (1454) Brandenburgia sąsiadowała z Polską wzdłuż całej swej wschodniej granicy. Dla Hohenzollernów związek dynastyczny z Jagiellonami stawał się coraz ważniejszym celem. Margrabia Fryderyk II w liście do brata, Albrechta Achillesa, z 9 XII 1466 r. snuł plany podwójnego związku małżeńskiego: jeden z synów Albrechta (Jan Cicero lub Fryderyk) miałby poślubić córkę Kazimierza Jagiellończyka (Jadwigę lub Zofię), zaś jeden z synów króla (Władysław, Kazimierz, Jan Olbracht lub Aleksander) – którąś z córek Albrechta (Amalię lub Barbarę)¹⁵. Plany te mógł pokrzyżować Maciej Korwin, który również zabiegał o małżeństwo z Jagiellonką. Przybyłe w kwietniu 1468 r. do Krakowa poselstwo węgierskie z ofertą sojuszu i mariażu odjechało jednak bez wyraźnej odpowiedzi, acz podobno z portretem królowy dla Korwina¹⁶. Obiór Macieja na tron czeski, dokonany 3 V 1469 r., wywołał wkrótce otwartą wojnę z Jagiellonami. Elektor brandenburski Fryderyk, obecny wtedy we Wrocławiu, odmówił Korwinowi przymierza przeciw wszystkim nieprzyjaciołom, argumentując, że byłoby to wymierzone przeciwko Polsce, na co nie może sobie pozwolić¹⁷. Dokonana miesiąc później elekcja na tron czeski Władysława Jagiellończyka nie pozostawiała Brandenburgii alternatywy politycznej. Trzeba było poprzeć jagiellońską kandydaturę, bo zatarg z Polską mógł zniweczyć najbardziej długofalowy cel margrabiów: uzyskanie zwierzchności nad Pomorzem. Fryderyk od 1467 r. był uwikłany w wojnę z książętami pomorskimi, którzy korzystali z polskiego wsparcia. Wynegocjowany w styczniu 1469 r. przy polskim pośrednictwie rozejm został w połowie tego roku zerwany przez elektora, ale interwencja królewskiego posła zmusiła go do oddania sporu pod rozjemstwo Kazimierza Jagiellończyka¹⁸. Warto było zabiegać o polską przychylność. Poselstwo brandenburskie (z kanclerzem, biskupem lubuskim Fryderykiem Sesselmannem na czele) na sejm w październiku 1469 r., na którym zapaść miał wyrok, poprosiło króla o rękę jego młodszej córki,

Warszawa 1960, s. 177-205; B. Zi ent a r a, Pomorze Zachodnie terenem rywalizacji Polski i Brandenburgii, w: Historia Pomorza, t. I, cz. 2, Poznań 1972, s. 286-290; Z. H. N o w a k, Współpraca polityczna państw unii polsko-litewskiej i unii kalmarskiej w latach 1411-1425, Toruń 1996, s. 31-32, 56-57, 60-76.

¹⁴ DA XII/1, s. 29-31, 33; zob. Rozbiór krytyczny *Annalium Poloniae* Jana Długosza z lat 1445-1480, t. II, opr. S. Gawęda, K. Pieradzka, J. Radziszewska, Wrocław 1965, s. 6-7; J. C a r o, Dzieje Polski, t. IV, Warszawa 1897, s. 305-306 (tu m.in. relacja Eneasza Sylwiusza Piccolominiego o reakcji Fryderyka na tę propozycję).

¹⁵ R. S e y b o t h, „Hetten wir doinnen”, s. 294.

¹⁶ DA XII/1, s. 208-210; zob. Rozbiór krytyczny, t. II, s. 234; J. C a r o, Dzieje Polski, t. V, Warszawa 1899, s. 247-248; F. P a p é e, Zabiegi o czeską koronę, w: *Studia i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka*, Warszawa 1907, s. 87-89; A. P r o c h a s k a, Królowie, s. 135-136; M. B i s k u p, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 288.

¹⁷ DA XII/1, s. 234; informacja znana tylko z Długosza (Rozbiór krytyczny, t. II, s. 252). U Długosza relacja, jakoby podczas tego spotkania Fryderyk przyrzekł Maciejowi swój głos na elekcji na króla rzymskiego, acz, według innego źródła, radził mu, by jako król czeski starał się pozyskać prawa elektorskie w Rzeszy. Zob. J. C a r o, Dzieje Polski, t. V, s. 256; F. P a p é e, Zabiegi, s. 99-100.

¹⁸ B. W a c h o w i a k, Pomorze Zachodnie w schyłkowej epoce feudalizmu (1464-1815), w: *Historia Pomorza*, t. II, cz. 1, Poznań 1976, s. 770-773.

Zofii, dla dziesięcioletniego wówczas Fryderyka, syna margrabiego Albrechta Achillesea. Decyzję odłożono jednak na później¹⁹.

Nie ustawały zarazem polskie starania o rozerwanie związku cesarza Fryderyka III z Maciejem Korwinem. Doszło do tego w lutym 1470 r., a już w maju/czerwcu ustalono z cesarskim posłem Rafałem Leszczyńskim projekt przymierza polsko-cesarskiego. W drodze powrotnej towarzyszyło mu uroczyste, stukonne poselstwo polskie, na czele z kasztelanami, sandomierskim Dzierławem Rytwiańskim i kaliskim Stanisławem z Ostroroga. Mieli ustalić przymierze i podwójne małżeństwo, jednej z córek króla (Jadwigi lub Zofii) z Maksymilianem, a królewicza Władysława z cesarską córką Kunegundą²⁰. Poselstwo musiało jechać okrężną drogą przez Brandenburgię (Śląsk znajdował się w ręku Korwina) i najpewniej rozmawiało też z elektorem o planach mariażu Zofii z Fryderykiem²¹. Akta sojuszu polsko-cesarskiego zawartego 10 X 1470 r. w Grazu nie wspominały o małżeństwach²², za to margrabia Fryderyk II pisał 27 października do brata, Albrechta Achillesea, że otrzymał odpowiedź od polskich radców, otwierającą możliwość dalszych rozmów o złożonej przez nich propozycji ślubu i sojuszu polsko-brandenburskiego, które na dworze cesarskim miałby prowadzić Albrecht²³. Sprawy szły jednak nieśpiesznie. Dopiero jesienią 1472 r. Albrecht Achilles ustanowił biskupa lubuskiego Fryderyka pełnomocnikiem do omówienia spraw związanych z małżeństwem syna z królowną²⁴. Odtąd pertraktacje nabrały tempa²⁵. Wpisywały się w intensywne działania dyplomatyczne obu stron, zmierzające do umocnienia sojuszu habsbursko-jagiellońskiego i zapewnienia Władysławowi Jagiellończykowi uprawnień elektorskich. Na zjeździe w Opawie 1 IX 1473 r., który miał doprowadzić do zgody Władysława z Korwinem, sekretarz tego pierwszego, Jošt z Einsiedel w imieniu margrabiego Albrechta rozmawiał z polskimi posłami (Stanisławem Ostrorogiem oraz dwoma biskupami) o mariażu²⁶. Negocjacje

¹⁹ DA XII/1, s. 248-249; zob. Rozbiór krytyczny, t. II, s. 261-262 (wiadomość znana tylko z Długosza).

²⁰ DA XII/1, s. 252-253; zob. Rozbiór krytyczny, t. II, s. 264-265; F. P a p é e, Zabiegi, s. 114-118. Wedle Długosza Kazimierz gotów był oddać jedną z córek za cesarza lub za jego syna, ale ta pierwsza ewentualność jest mało prawdopodobna, ponieważ Fryderyk był wtedy żonaty.

²¹ F. P a p é e, Zabiegi, s. 118, 139. Tak przypuszcza K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 35.

²² DA XII/1, s. 260; Dogiel I, nr 163-164; J. C a r o, Dzieje Polski, t. V, s. 276-277. Warunki traktatu miały być rzekomo ustalone w lipcu na kongresie w Villach, którego jednak, jak udowodnił K. B a c z k o w s k i, O rzekomym kongresie, nie było. Zob. też wyżej, przyp. 7.

²³ CDBrand. C III, nr 71 = Politische Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles, wyd. F. Priebatsch, t. I-II, Leipzig 1894-1897, tu t. I, nr 111 (krótki regest); K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 35; F. S e y b o t h, „Hetten wir doinnen”, s. 294. Przytoczony list nie jest jednak, jak przypuszcza K. Baczkowski, dowodem, iż była to pierwsza myśl o małżeństwie Zofii z Fryderykiem. Myśl o związkach z Jagiellonami obecna była od dawna w polityce margrabiów, o czym może świadczyć wspomniany wyżej list z 1466 r.

²⁴ Politische Correspondenz, t. I, nr 509 (list Albrechta Achillesea do burmistrza i rady miasta Ansbach z 9 XII 1472); K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 89.

²⁵ Politische Correspondenz, t. I, nr 565, 623, 624.

²⁶ DA XII/1, s. 307; zob. Rozbiór krytyczny, t. II, s. 303-304; Urkundliche Nachträge zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III, wyd. A. Bachmann, Fontes rerum Austriacarum, t. XLVI, Wien 1892, nr 198 = Politische Correspondenz, t. I,

z samym Albrechtem miano kontynuować, jak świadczą wystawiane we wrześniu tr. pełnomocnictwa dla królewskich posłów, na sejmie Rzeszy w Norymberdze²⁷. Ponieważ sejm został odroczony z powodu przeciągających się rozmów habsbursko-burgundzkich, dotyczących m.in. planowanego małżeństwa Marii, córki Karola Zuchwałego, z Maksymilianem, posłowie zatrzymali się 29 października na zamku elektora Albrechta w Kadolzburgu w Górnej Frankonii i oczekiwali tam przez ok. 16 tygodni (aż do początku lutego). Dołączyli do nich posłowie czescy z Joštem z Einsiedel²⁸. Polacy negocjowali z Albrechtem i jego kanclerzem, biskupem lubuskim Fryderykiem, warunki małżeństwa. Jak oświadczył pisemnie 7 XII 1473 r. Albrecht, uzgodniono ślub Fryderyka i Zofii, a dalsze szczegóły przedstawiciele stron mieli ustalić na spotkaniu w Międzyrzeczu 20 marca następnego roku²⁹. Spotkanie to uległo jednak opóźnieniu. W liście do biskupa lubuskiego z 6 marca król pisał, że z powodu przygotowań do wojny z królem Węgier i krótkiego czasu posłowie polscy nie dotrą w terminie, prosił więc o przełożenie spotkania na Wielkanoc (10 kwietnia)³⁰. Potem zmarł wyznaczony, obok biskupa lubuskiego, na delegata margrabiego Jasper von Günsterberg, joannicki komandor w Brandenburgu, o czym informowano elektora 6 kwietnia i musiał on mianować zastępcę³¹.

Rokowania międzyrzeckie zaczęły się ostatecznie 13 IV 1474 r. Poselstwu brandenburskiemu, przybyłemu w 42 konie, przewodniczył biskup Fryderyk, a towarzyszyli mu komandor joannitów z Łagowa (Jakub Barfuss) oraz rycerz Hans Burchsdorf z Podelzig (miejsce na północny wschód od Frankfurtu). Stronę polską reprezentowali biskup poznański Andrzej Bniński, wojewoda poznański Łukasz z Górki i wojewoda kaliski Stanisław z Ostroroga. Obszerne sprawozdanie z rozmów złożył biskup Fryderyk 25 kwietnia, już w podberlińskim Köln, ale ciągle w pośpiechu, nim jeszcze sporządzono oficjalny protokół po łacinie. Dowiadujemy się, że posłowie

nr 882 (tu niepełny regest) – list Jošta z Einsiedel do Albrechta z 10 IX; K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 93.

²⁷ Politische Correspondenz, t. I, nr 696 = Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Marie Theuthonicorum 1198-1525, pars I, t. II, wyd. E. Joachim, W. Hubatsch, Göttingen 1950, nr 16433. Prośba króla Władysława II do Albrechta o glejt dla posłów czeskich (m.in. Jošta z Einsiedel) do cesarza i jego samego, nosi datę 29 sierpnia (Politische Correspondenz, t. I, nr 669). A. Duczmal, Jagiellonowie, s. 497, błędnie datuje wyjazd tego poselstwa na lato 1473 r.

²⁸ DA XII/1, s. 314-315; zob. Rozbiór krytyczny, t. II, s. 308-309.

²⁹ Dogiel I, s. 412-413, a za nim CDBrand. C III, nr 83; Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum – in archivo Regni in arce Cracoviensi continentur, wyd. J. Rykaczewski, Lutetiae Parisiorum 1862, s. 73; K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 101; A. D u c z m a l, Jagiellonowie, s. 497 (pisze o mającym się odbyć w Międzyrzeczu ślubie *per procura*). J. C a r o, Dzieje Polski, t. V, s. 317, przyp. 3, przytacza list Kazimierza z archiwum w Królewcu, bez daty (z 1473 r.?), w którym król informuje wielkiego mistrza, iż zaprzyjaźnił się z margrabią brandenburskim i oddaje jego synowi za żonę swą córkę.

³⁰ Urkundliche Nachträge, nr 250 = Politische Correspondenz, t. I, nr 793; M. M a s t y Ń s k a, Biskup Andrzej z Bnina, cz. 2, Roczniki Historyczne 10, 1934, z. 1, s. 45.

³¹ Politische Correspondenz, t. I, nr 813. O roli joannitów jako doradców i dyplomatów margrabiów zob. M. S t a r n a w s k a, Mnisi – rycerze – szlachta. Templariusze i joannici na pograniczu wielkopolsko-brandenbursko-pomorskim, Kwartalnik Historyczny 99, 1992, nr 1, s. 26-28.

polscy nie przedstawili pisemnych instrukcji (o pisemne pełnomocnictwa Brandenburczycy taktownie więc już nie pytali), wobec czego procedowano punkt po punkcie według instrukcji elektorskiej. Uzgodniono, że król urządzi ślub w Poznaniu 11 X 1478 r., a Zofia otrzyma w posagu 20 000 guldenów (floreń) węgierskich płatnych w ciągu czterech lat, licząc od pokładzin. Wiano miało być równe posagowi, a więc cała oprawa wynieść miała 40 000 guldenów, co Polacy przeliczali na 52 000, a Brandenburczycy na 50 000 guldenów reńskich. Przy zwyczajowym przeliczniku oznaczało to rocznie 5000 guldenów dożywotniego zaopatrzenia (*Leipding*), ale Polacy domagali się 6000, a biskup uchylił się od decyzji w tej sprawie. Zapewnił też, że syn margrabiego ma 30 000 guldenów rocznego dochodu z miast i zamków we Frankonii. Trzeba było wyjaśnić Polakom, że zaopatrzenie to nie ucierpi, gdyby urodziło się więcej synów margrabiego, że w tekście umowy nie trzeba wyliczać imiennie wszystkich wspomnianych zamków i miast, a wystarczy przytoczenie jednej nazwy, a wreszcie, że nie wypada żądać gwarancji, by mąż nie pozbawił żony jej osobistych precjozów. W dyskusjach o oprawie pojawiły się wątpliwości terminologiczne, Polacy używali bowiem na określenie wiana słowa „Morgengabe” (rozmowy toczono więc po niemiecku); objaśniono ich zatem, że oznacza to dawany żonie po nocy poślubnej klejnot wartości 100 lub więcej guldenów, a właściwe wiano to „Ehegeld”. Choć nic nie zostało jeszcze ostatecznie rozstrzygnięte, biskup ocenił, że wyniki są zadowalające i najlepiej byłoby od razu zadbać o sakramentalne umocnienie uzgodnionego związku, o co margrabia winien zapytać „uczonych”. Zofia ma (jak mówili Polacy) dopiero 9 albo 10 lat, ale król ma też starszą, czternastoletnią córkę, choć toczą się już negocjacje w sprawie jej ślubu z księciem saskim (w istocie chodziło o Jadwigę, wydaną niebawem do Bawarii). Za rozważaniami tymi kryje się chyba ostrożna sugestia, aby zmienić jeszcze szybko obiekt matrymonialnych planów. Dla rozwiązania ostatnich rozbieżności wyznaczono kolejne spotkanie 21 sierpnia w Międzyrzeczu³².

Posłowie polscy spotkali się z królem w maju na zjeździe w Kole. Stąd listem z 25 maja informowali biskupa lubuskiego, że z powodu trwającego wtedy najazdu (chyba wojsk Korwina) nie mieli w Międzyrzeczu dokładnych instrukcji w sprawie posagu i jego sumę zaproponowali sami, ale obecnie król chciałby zaproponować ponad 30 000 florenów³³. O zaplanowanych na sierpień rozmowach nie mamy żadnych wiadomości. Możliwe, że się nie odbyły z powodu prowadzonych późnym latem przygotowań do wojny polsko-węgierskiej na Śląsku, która jesienią objęła również Wielkopolskę. Pod koniec listopada Międzyrzecz stał się areną walk z wojskami węgierskimi i uległ zniszczeniu³⁴. Na Boże Narodzenie król zjechał do Radomia, przywożąc ze sobą posłów książąt bawarskich, z którymi 31 XII 1474 r. zawarł układ o małżeństwo córki Jadwigi z księciem Jerzym Wittelsbachem³⁵. Tego samego dnia

³² Politische Correspondenz, t. I, nr 831. Koledze prof. Zdzisławowi Nodze dziękuję za pomoc w lekturze tego listu.

³³ Tamże, nr 850.

³⁴ DA XII/1, s. 345; J. N o w a c k i, Zapiski historyczne z lat 1410-1530 (z ksiąg archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu), Studia Źródłoznawcze 3, 1958, s. 175; SHGP III, s. 145, 159; w Międzyrzeczu ocaleć miał zamek, kościół i młyn.

³⁵ DA XII/1, s. 347-348; zob. Rozbiór krytyczny, t. I, s. 329.

wyzaczył nowe poselstwo na rokowania z Brandenburczykami, które miały się odbyć 23 IV 1475 r. w Pniewach. Oprócz dwóch dotychczasowych negocjatorów, biskupa Bnińskiego i wojewody Stanisława Ostroroga, byli to Jan Ostroróg kasztelan poznański i Dobrogost Ostroróg kasztelan gnieźnieński. Dano im pełnomocnictwo do podejmowania decyzji w sprawach posagowych i wiennych³⁶. Również o tych rozmowach nie mamy żadnych informacji, ale z pewnością się odbyły. Biskup Fryderyk informował bowiem 30 sierpnia Albrechta, odnosząc się m.in. do planów przejazdu przez Frankfurt liczącego 3000 [!] koni orszaku królowej Jadwigi, że od pewnego pana polskiego, biorącego udział w rozmowach, otrzymał wiadomość o spodziewanym przyjeździe do Poznania króla, który chciałby się spotkać z biskupem osobiście³⁷. Obecność króla w Poznaniu potwierdzona jest od 30 września do 18 października³⁸. Przybył tam również biskup Fryderyk z jakimś grafem, o czym biskup chełmiński Wincenty Kielbasa informował wielkiego mistrza listem z 22 października³⁹.

W Poznaniu zawarto 8 X 1475 r. kontrakt przedślubny. Umowę przygotowali kanonik krakowski i sekretarz króla Stanisław z Kurozwek oraz biskup lubuski Fryderyk. Najważniejsze jej punkty były następujące: Ślub ma się odbyć w niedzielę 7 II 1479 r. w Poznaniu. Narzeczona, ubrana i ozdobiona klejnotami królewskimi, ma być przedstawiona Fryderykowi na zamku poznańskim. Posag w wysokości 32 000 florenów węgierskich będzie spłacany przez pięć lat od daty ślubu w ratach płatnych w Międzyrzeczu na każde Boże Narodzenie, przez pierwsze cztery lata po 6000 florenów, a w ostatnim roku 8000 florenów. Posag i wiano (*Morgengabe*), razem 64 000 florenów, mają być zapisane na wymienionych z nazwy dobrach de Frankonii, a od każdego 15 florenów oprawy Zofia otrzyma 1 floren rocznego czynszu (*Stheuer*). Król zastrzegł sobie możliwość kierowania wysłanników, by sprawdzili stan tych dóbr, a ich mieszkańcy winni złożyć przysięgę na wierność nowej pani. Jeśli Fryderyk umrze pierwszy, Zofia zachowa oprawę, po czym przejdzie ona na jej dzieci. Jeśli Zofia zmarłaby wcześniej i bezpotomnie, posag zostanie w ciągu pięciu lat zwrócony ojcu. Jeśli zaś Zofia przeżywszy Fryderyka, będzie chciała ponownie wyjść za mąż, jego dziedzice muszą spłacić jej oprawę. Zofia zachowa po śmierci męża także całą wyprawę ślubną, rzeczy osobiste, klejnoty, naczynia, srebrną i złotą zastawę stołową, bieliznę pościelową i stołową, stanowiącą wyposażenie izb i dworu. Wszystko to winno być oddzielone od innych rzeczy i spisane. Jeśli Zofia umrze wcześniej bezpotomnie, a Fryderyk chciałby zachować jej rzeczy otrzymane od rodziców, mają być one wycenione przez rzeczoznawców obu stron i spłacone. Jeśli któraś ze stron umrze przed ślubem, kontrakt straci ważność. Umowa została sporządzona w postaci dwu równobrzmiących dokumentów⁴⁰. Dwa dni później,

³⁶ AGAD, Metryka Koronna 12, k. 192 = MS I, nr 1248; Dogiel I, nr 413-414, a za nim CDBrand. C III, nr 84; Inventarium omnium privilegiorum, s. 19.

³⁷ Politische Correspondenz, t. II, nr 145.

³⁸ G. R u t k o w s k a, Itinerarium króla Kazimierza Jagiellończyka 1440-1492, Warszawa 2014, s. 265.

³⁹ Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. III, wyd. A. Lewicki, Kraków 1894, nr 207.

⁴⁰ AGAD, dok. perg. 240; Dogiel I, s. 414-417. Do 1944 r. w AGAD, pod sygn. 223, znajdował się drugi oryginał. O dacie dziennej tych dokumentów: G. R u t k o w s k a, Itinerarium, s. 265, przyp. 1467.

10 października, para królewska żegnała w Poznaniu córkę Jadwigę, która w licznym orszaku wyruszała do Landshut. Miesiąc później, 11 listopada, margrabia Albrecht wystawił na zamku Kadolzburg dokument potwierdzający poznańskie ustalenia dotyczące posagu i wiana⁴¹.

Zaplanowany na 7 II 1479 r. ślub Zofii i Fryderyka odbył się jednak ostatecznie nie w Poznaniu, lecz we Frankfurcie. W liście z 12 I 1479 r. elektor Albrecht prosił książąt saskich Albrechta i Ernesta o glejty dla wszystkich uczestników wesela swego syna Fryderyka. Z kolei w liście do księcia saskiego Wilhelma z 20 I 1479 r. informował, że ustalił z polskimi radcami, że ślub odbędzie się 7 lutego we Frankfurcie. Król chętnie zorganizowałby ślub w Poznaniu, ale elektor nie może wyjechać z kraju z powodu działań wojennych. Dalej donosił, że orszak ślubny każdej ze stron ma liczyć po 1000 koni. Prosił też księcia, skoro nie może on przybyć, o przysłanie na ślub dwóch radców, którzy będą go reprezentować, obiecując wystawić im potrzebne glejty⁴². Zmianę miejsca ślubu wymusiła trudna sytuacja polityczna Brandenburgii. Toczyły się działania wojenne przeciwko książętom pomorskim. Od śmierci w 1476 r. Henryka IX księcia głogowskiego i krośnieńskiego, zięcia Albrechta Achillesa, trwał konflikt z jego bratankiem, Janem żagańskim, o sukcesję w Głogowie i uznanie praw do Krosna wdowy Barbary, która została teraz poślubiona królowi Władysławowi Jagiellończykowi. W sierpniu 1478 r., po chwilowym rozejmie, wojska Jana żagańskiego, wspieranego przez węgierską Czarną Rotę, na czele której stał Jan Zelený, uderzyły na posiadłości margrabiego koło Cottbus. Miało to zablokować ewentualną pomoc brandenburską w konflikcie Polski z biskupem warmińskim i Krzyżakami. Brandenburgia, wyniszczona długotrwałą wojną, nękana rozbojami zdemoralizowanej szlachty, znalazła się w trudnej sytuacji. Wedle relacji Petera Eschenloera, ludzie uciekali przed Węgrami do miast, nikt nie stawiał oporu, a margrabia Albrecht wraz z synami i liczny rycerstwem schronili się we Frankfurcie. I to w takich warunkach, dodał kronikarz, odbyło się wesele syna margrabiego z królewną. Jan Cicero, starszy syn Albrechta, ze zmiennym szczęściem walczył z najeźdźcami, ale 9 grudnia Zelený odniósł zwycięstwo pod Mittenwalde i Brandenburgia utraciła Głogów. Oddziały węgierskie pustoszyły następnie okolice Berlina. Po miesięcznych negocjacjach zawarto 24 I 1479 r. we Frankfurcie prowizoryczne zawieszenie broni⁴³.

W Polsce ostatni etap przygotowań do wyjazdu Zofii do Brandenburgii zaczął się późnym latem 1478 r. Król z całym dworem zjechał ok. 5 września na całą jesień z Sandomierza do Nowego Miasta Korczyna. Przed wyjazdem udał się jeszcze na polowanie. Naprawiono siedzenia w wozach (*selle aurigalium*), za które zapłacono aż 25 florenów i przeprowadzono, jak zwykle, królewskie wozy skarbane, ciągnięne

⁴¹ Dogiel I, s. 417-418.

⁴² Politische Correspondenz, t. II, nr 491, 498. Niewiele miejsca rokowaniom o małżeństwo Zofii poświęcił F. P a p é e, Królewskie córy, s. 299-304, mimo iż znał korespondencję Albrechta Achillesa wydaną przez F. Priebatscha.

⁴³ DA XII/1, s. 420-422; zob. Rozbiór krytyczny, t. I, s. 372-374; Peter Eschenloer, Geschichte der Stadt Breslau, wyd. G. Roth, Münster 2000, s. 1047; J. C a r o, Dzieje Polski, t. V, s. 389; H. S z c z e g ó ł a, Koniec panowania piastowskiego nad środkową Odrą, Poznań 1968, s. 79-99; B. W a c h o w i a k, Pomorze Zachodnie, s. 773-776; K. B a c z k o w s k i, Między czeskim utrakwizmem, s. 155-156, 178-179, 185-187.

przez 25 koni⁴⁴. Nie zachowały się niestety z tego okresu rachunki skarbowe. W dawnym Archiwum Podskarbińskim, w tomie pierwszym rejestrów popisowych wojska z lat 1474-1481, znajduje się natomiast kilka kart zawierających rejestry dworzan królewskich z tego okresu. Księga składa się z dwu części. Pierwsza, formatu dutki obejmuje właściwe rejestry popisowe, zaś druga, formatu *quarto*, to rejestry wynagrodzeń za służbę wojskową. Dziewiętnastowieczni archiwiści złączyli zatem ze sobą fragmenty pochodzące z różnych kancelarii, w tym na pewno z kancelarii podskarbiego nadwornego. Pierwszy z rejestrów drugiej części, zatytułowany: *Anno Domini 1478 regestrum curiensium in Noua Ciuitate Korczin a sabbato ante sancte Hedvigis proximo factum*, zawiera imienny wykaz 76 dworzan i pokojowców wraz z pocztami w liczbie ok. 546 koni, obecnych w dniu 10 X 1478 r. w Nowym Mieście Korczynie⁴⁵. Potem włożono kilka kart z wypłatami dla zaciężnych z niedzieli 11 października. Kolejny rejestr, pozbawiony daty, ale sporządzony najpewniej w tym samym roku, nosi tytuł: *Curienses in Saxoniam ituri*⁴⁶. Jest to, jak wspomniano, imienny wykaz 45 osób, dworzan i pokojowców, a także dwóch członków rady królewskiej (wojewody poznańskiego Macieja Bnińskiego i biskupa Andrzeja Oporowskiego), nie licząc 4 osób służby, w tym kucharza, udających się w orszaku weselnym królowny Zofii do Brandenburgii na jej ślub z margrabią brandenburskim Fryderykiem. Poczty wymienionych osób liczyć miały łącznie 478 koni. Odnotowano wówczas wypłatę obecnym na dworze 1715 florenów, po 5 florenów za konia. Wypłat, w łącznej wysokości 680 florenów za 136 koni, nie otrzymało wówczas 10 dworzan, głównie z Wielkopolski, którzy mieli zapewne odebrać należność w Piotrkowie lub Poznaniu. Razem koszty wyniosły na tym etapie przygotowań 2390 florenów, a zapewne była to tylko część poniesionych wydatków. Nie wiadomo zresztą, jak je liczą; czy przelicznik „konny” był podstawą kosztów całościowych, czy dotyczył tylko wydatków na konie, czy może była to tylko zaliczka, kolejne zaś kwoty wypłacano w czasie podróży? Obecność podskarbiego i przedstawiciela wielkorządcy krakowskiego sugeruje tę drugą możliwość. Należy się więc zastrzec, że wyliczenia te są jedynie bardzo przybliżone⁴⁷.

Spośród 76 wymienionych dworzan i pokojowców, obecnych w Nowym Mieście Korczynie, do orszaku Zofii wybrano piętnastu. Rejestr podzielony jest na trzy części, obejmujące dworzan (*curienses*), tych dworzan i panów, którzy – jak należy rozumieć – mają dołączyć do orszaku w Wielkopolsce (*ex Polonia Maiori*), wreszcie

⁴⁴ RachKról., s. 259, 261, 262, 266; G. R u t k o w s k a, *Itinerarium*, s. 285.

⁴⁵ ASK 85, t. I, k. 43-45. Przy niektórych osobach liczby koni nie podano, oddarty jest też arkusz z wykazem dworzan królewiczów, a zapewne i królowej. Rejestry te pokrótce charakteryzuje J. S e n k o w s k i, *Materiały archiwalne do historii polskiej siły zbrojnej w drugiej połowie XV wieku, przechowywanych w Archiwum Głównym Akta Dawnych w Warszawie, Studia i Materiały do Historii Sztuki Wojennej* 1, 1954, s. 497-521; na s. 503-504 spis zawartości interesującego nas tomu, ale bez wzmianki o wspomnianych wykazach.

⁴⁶ *Saxonia* to dla ówczesnych Polaków synonim Brandenburgii. Dopełnienie szamotulskie, *Monumenta Poloniae historica*, t. II, Lwów 1872, s. 861, pisze o Ujściu, Babimoście, Zbąszyniu jako zamkach na granicy Saksonii; zob. SHGP V, s. 442, przyp. 1. Uchwalony w 1500 r. podział Rzeszy na okręgi sytuował Brandenburgię w okręgu Górna Saksonia (B. W a c h o w i a k, *Dzieje Brandenburgii-Prus na progu czasów nowożytnych [1500-1701]*, Poznań 2001, s. 84).

⁴⁷ ASK 85, t. I, k. 51-52.

pokojowców króla i królowej (*cubicularii*). Wszystkie wymienione w rejestrze osoby stanowiły doświadczony personel dworu, zaprawiony w walkach od 1471 r. i wiernie służący dynastii także poza polem bitwy. Siedemnastu towarzyszyło królowi czeskiemu Władysławowi Jagiellończykowi w wyprawie do Pragi (1471), większość brała udział w działaniach 1474 r., siedmiu było na „landshuckim weselu”. Wyróżniali się wśród nich zasługami Janusz Długosz, brat kanonika i historyka, Piotr Balicki, Andrzej Górski, Jankowski. Nie wszyscy jednak dworzanie brali udział w walkach, dowodzili własnymi pocztami czy rotami w ramach hufca nadwornego. Wielu pełniło uciążliwe funkcje na poły kurierskie i dyplomatyczne lub inne zadania związane z obsługą króla i królowej. W orszaku reprezentację polityczną stanowili przedstawiciele panów wielkopolskich, którzy na co dzień prowadzili polityczne interesy Królestwa na kresach zachodnich i północnych. Dominacja Wielkopolan jest zresztą w ogóle widoczna wśród polskiej elity politycznej w latach 1454-1479⁴⁸. Na obecnym etapie badań trudno jednak pokusić się o pełniejszą charakterystykę uczestników wyprawy i klucza ich doboru. Słabo rozpoznany pozostaje dwór królewski z tego okresu jako instytucja, jego skład personalny i charakter. Bez kompletnej edycji m.in. źródeł skarbowych (dodajmy: nie tak licznych) i badań prozopograficznych trudno będzie na te pytania odpowiedzieć. Warto przy tym zwrócić uwagę na trudności identyfikacyjne osób, jakie niosą tego typu źródła, ponieważ w rozliczeniach finansowych podawano w większości imiona lub nazwiska.

Na święta Bożego Narodzenia rodzina królewska przyjechała z Sandomierza do Krakowa. Wedle Długosza i wpisu w rachunkach król był w stolicy jeszcze 12 stycznia, po czym wyjechał do Piotrkowa, gdzie dzień później miał zacząć obrady zjazd⁴⁹. Jest oczywiście niemożliwe, aby orszak królewski przebył liczącą 200 km drogę przez Miechów, Jędrzejów i Przedbórz w jeden dzień. Z pewnością król albo wyjechał wcześniej, albo dotarł do Piotrkowa później, najwcześniej po 4 dniach (16-17 stycznia), licząc prędkość podróży konnego (lub sań) na 35-45 km dziennie. Pobyt monarchy w Piotrkowie poświadczony jest dopiero 23 stycznia. Wcześniej wyjechały na pewno królowa Elżbieta z córką Zofią. Dwory królowych pokonywały dziennie 20-35 km⁵⁰. Z wiarygodnej marszruty królowej Jadwigi, jadącej z Poznania do Landshut przez Frankfurt, Berlin, Lipsk, Wittenbergę i Norymbergę, wiemy na pewno, że liczącą 820 km trasę pokonała w 23 dni, z dwudniowym odpoczynkiem w Norymberdze (10 X – 13 XI 1475); robiła więc 27 km dziennie. Należy przyjąć, że i Elżbieta z Zofią podróżowały w podobnym tempie. Mogły być zatem w Piotrkowie po 9 dniach. Tutaj król przyjął posła Macieja Korwina, po czym, jak pisze Długosz, wyprawił do Frankfurtu córkę Zofię w okazałym, liczącym 600 koni, orszaku panów i rycerzy. Sama para królewska udała się natomiast do Łęczycy. Długosz wymienia

⁴⁸ W. Fałkowski, *Elita władzy w Polsce za panowania Kazimierza Jagiellończyka (1447-1492). Studium aspektów politycznych*, Warszawa 1992, s. 193.

⁴⁹ DA XII/1, s. 424; RachKról. s. 112.

⁵⁰ G. Rutkowska, *Itinerarium*, s. 285. O szybkości podróżowania dworu zob. A. Gąsiorowski, *Itinerarium Władysława Jagiełły 1386-1434*, wyd. 2, Warszawa 2015 s. 26; G. Rutkowska, *Podróże polskich królowych w XV wieku*, w: *Samotrzcę, w kompanii czy z orszakiem? Społeczne aspekty podróżowania w średniowieczu i w czasach nowożytnych*, Warszawa 2012, s. 187-188.

ośmiu spośród uczestników orszaku. Niektórych znamy także z naszego rejestru: biskup warmiński Andrzej Oporowski, wojewoda poznański i starosta generalny Wielkopolski Maciej z Mosiny, marszałek dworu Piotr Kurozwęcki, ochmistrz Jan Sepieński i kuchmistrz nadworny Janusz Długosz z Nieszkowa. W rejestrze nie figurowali natomiast wymienieni u Długosza: wojewoda łęczycki Mikołaj z Kutna, podskarbi nadworny Jan Łąka z Ciechosławic (następca zmarłego niedawno Tomasz Trąpczyńskiego) i podczaszy nadworny Jan Wronowski *vel* Wnorowski. Ta rozbieżność jest łatwa do wytłumaczenia. Nasz rejestr został sporządzony na chyba dość wczesnym etapie przygotowań do wyjazdu, nie jest nawet pewne, czy wszyscy wymienieni ostatecznie udali się w podróż (niektórym nie wypłacono jeszcze pieniędzy). Osoby wymienione tylko u Długosza dołączyły później, już po sporządzeniu rejestru. Z pewnością istniał też inny, obszerniejszy rejestr, dokumentujący wydatki podczas całej podróży. Wiemy bowiem, że takie właśnie oprawne *registrum* sporządzono dla dworzan towarzyszących królowie Jadwidze na jej ślub do Landshut⁵¹. Ani jednak ów rejestr z wyprawy Jadwigi, ani z wyprawy Zofii nie zachowały się.

Nie posiadamy inwentarza wyprawy ślubnej Zofii, ale zachowały się inwentarze wypraw jej dwu sióstr, Jadwigi księżnej bawarskiej z 1475 i Anny księżnej pomorskiej z 1491 r. Wymienia się tam szuby sobolowe, płaszcze, kożuszki, suknie, pościel i bieliznę pościelową, srebra stołowe i łazienkowe, naczynia gospodarskie oraz wszelkiego rodzaju biżuterię. Cała wyprawa Jadwigi mieściła się w czterech skrzyniach. Ponadto w jej orszaku znalazło się 20 koni do powozu królowej i 16 koni „w jej i dziewic powozach ze wszystkim, co do tego należy”⁵². Podobnie musiała wyglądać wyprawa Zofii.

Orszak skierował się najpierw do Poznania (odległego ok. 250 km od Piotrkowa). Stamtąd do Frankfurtu było już tylko ok. 180 km. Podróż z Piotrkowa do Frankfurtu powinna więc trwać ok. 16 dni, wliczając postoje i zapewne nieco dłuższy odpoczynek w Poznaniu. Zofia musiałaby wyjechać z Piotrkowa najpóźniej ok. 20 stycznia. Tymczasem w liście z 6 lutego do Jana Zielonego, dowódcy wojsk węgierskich, elektor wyjaśniał, że Zofia się spóźni, a ślub przełożono o 8 dni, na 14 lutego. Ta korespondencja jest zresztą interesująca także z innych względów. Zielony został zaproszony na ślub, ale odpisał, że jest zajęty ważniejszymi sprawami i nie przybędzie, na co margrabia nieco szorstko przypomniał mu, że zaprosił go tylko dlatego, iż, jak mówiono, chciał on być na tym weselu. Nie zachęcał go jednak wcale, opisując złe warunki panujące w przepelnionych gospodach frankfurckich⁵³. O samym weselu posiadamy tylko ogólną i złośliwą relację Długosza, którą najpewniej zawdzięczał swemu bratu Januszowi i innym dworzanom: *Aput Frankofordiam virginis Sophie regie nupcie in magna egestate, die Solis quartadecima Februarii acte adeo ut curiensibus regiis nulla darentur victualia et regii consilarii atque milites ceterique officiales regii, qui cum nova sponsa advenerant, tenuibus et pene nullis honorati*

⁵¹ AGAD, ASK 1 (Rachunki królewskie), t. 18, k. 283v: [14 VIII 1475] *Item eodem die pro papiro ad registrum pro expendendis curiensibus in Baworum et ab intrologacione eiusdem dedi decem octo gr.*

⁵² K. T u r s k a, Wyprawy, s. 5-8, 18-30; t a ż, Ubiory.

⁵³ Politische Correspondenz, t. II, nr 510.

*donis*⁵⁴. Cierpką ocenę brandenburskiej gościnności można zrozumieć w ówczesnych warunkach, gdy margrabia tkwił we Frankfurcie niczym w oblężeniu.

TEKST ŹRÓDŁOWY

Spis dworzan i pokojowców królewskich uczestniczących w wyprawie orszaku weselnego królowej Zofii jadącego do Saksonii.

Or.: Warszawa, Archiwum Główne Akta Dawnych, Archiwum Skarbu Koronnego, oddz. 85, t. I, k. 51-52.

Zasady edycji opierają się na wytycznych Adama Wolffa (Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w., Studia Źródłoznawcze 1, 1957, s. 155-184). Skreślenia w rękopisie oddają za pomocą czcionki kresłonej.

[k. 51]

Curienses in Saxoniam ituri

Petrus marsalcus ¹	XXVI	Isti dedi centum et XXX ^{ta} fl.
Item Gnyewosch ²	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Item Długosch ³	X	Isti dedi L ^{ta} fl.
Item Plechowsky ⁴	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Item Hungarus ⁵	VI	Isti dedi XXX ^{ta} fl.
Item Almanus ⁶	X	Isti dedi L ^{ta} fl.
Item Sthosch ⁷	X	Isti dedi L ^{ta} fl.
Item Zukowsky ⁸	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Item woyewodzicz Rus(ssie) ⁹	XVIII	Isti dedi LXXXX ^{ta} fl.
Item Balyczsky ¹⁰	VIII	Isti dedi XL ^{ta} fl.
Item Labencz ¹¹	XII	
Item Obermuth ¹²	VI	Isti dedi XXX ^{ta} fl.
Item Nicolaus Pyenyazek ¹³	VI	Isti dedi XXX ^{ta} fl.

[k. 51v]

Ex Polonia Maiori

D(ominus) palatinus Poznaniensis ¹⁴	LX ^{ta}	Isti dedi CCC ^{tos} fl.
D(ominus) episcopus Opporowsky ¹⁵	XX ^{ti}	Isti dedi centum fl.
D(ominus) Nicolaus de Gorka ¹⁶	XX ^{ti}	
Andreas Gorsky ¹⁷	XXVI	Isti dedi CXXX ^{ta} fl.
Jo(hannes) Opporowsky ¹⁸	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Budzyschewsky ¹⁹	VIII	
Ponyeczsky ²⁰	XII	
Thworzian ²¹	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Oppalenyeczsky ²²	XXX	Istis dedi CL ^{ta} fl.
Sluzewsky ²³	XVI	
Raphal Lesczinski ²⁴	XII	
Coszmider Lau(rencius) ²⁵	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Imbyer ²⁶	XH ^e	
Rosdrazewsky ²⁷	XII	

⁵⁴ DA XII/2, s. 425.

Zbanssky ²⁸	XII	Isti dedi LX ^{ta} fl.
Cunesch ²⁹ cum socio suo	XXIII ^{or}	

[k. 52]

Cubicularii ibidem ituri

Magister curie Sampyensky ³⁰	VIII	Isti dedi XL ^{ta} fl.
Brandis ³¹	III ^{or}	Isti dedi XX ^{ti} fl.
Lesczinsky ³²	II	Isti dedi decem fl.
Wysoczsky ³³	II	Isti dedi decem fl.
Paulus Riczerzs ³⁴	III ^b	Isti dedi decem fl.
Rudsky ³⁵	II	
Gorziczsky ³⁶	II	Isti dedi decem fl.
Jankowsky ³⁷	II	Isti dedi decem fl.
Zloczsky ³⁸	II	Isti dedi decem fl.
Kyelczowsky ³⁹	II	Isti dedi decem fl.
Januschek ⁴⁰	II	Isti dedi decem fl.
Mykolayek ⁴¹	I	Isti dedi quinque fl.
Augustinus thesaurarius ⁴²		Isti dedi quinque fl.
Marcus a d(omino) Lub(ransky) ⁴³		Isti dedi V fl.
Cocus Cuncza ⁴⁴ , Michael ⁴⁵ a d(omino) Lub(ransky) et alii duo.		

^a Nie wiadomo, czy dwie ostatnie laski skreślono dla sprostowania pomyłki, czy ubyły 2 konie.

^b Skreślenie pierwszej laski nastąpiło niewątpliwie dla poprawienia pomyłki (suma zgadza się z poprawioną liczbą koni).

W przypisach do tekstu i edycji zastosowano następujące skróty:

AGAD – Warszawa, Archiwum Główne Akt Dawnych.

ASK – Archiwum Skarbu Koronnego w AGAD.

Bon. – A. Boniecki, Herbarz polski, t. I-XVI, Warszawa 1899-1914.

CDBrand. – Codex diplomaticus Brandenburgensis, wyd. A.F. Riedel, dział C, t. III, Berlin 1861.

DA XII/1 – Joannis Długossii Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae, lib. XII: 1445-1461, Kraków 2003; DA XII/2 – toż, lib. XII:1462-1480, Kraków 2005.

DLb. – Joannis Długosz senioris canonici Cracoviensis Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis, t. I-III, wyd. L. Łętowski, Kraków 1863-1864.

Dogiel – Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae, wyd. M. Dogiel, t. I, Vilnae 1758.

Fed. – K. Fedorowicz, Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego w l. 1374-1506, w: Archiwum Komisji Historycznej, t. VIII, Kraków 1898.

KatDokGd. – Katalog dokumentów i listów królów polskich z Archiwum Państwowego w Gdańsku (do 1492 roku), opr. M. Grulkowski, B. Możejko, S. Szybkowski, Gdańsk 2014.

KsMK – Księga Metryki Koronnej podkanclerzego Andrzeja Oporowskiego z lat 1479-1483, ze spuścizny Antoniego Prochaski wyd. G. Rutkowska, Warszawa 2005.

Mp. V – Materiały do kodeksu dyplomatycznego Małopolski, t. V, opr. W. Bukowski, F. Sikora, J. Wroniszewski, Kraków 2014, edycja elektroniczna: <<http://www.kodeks.pau.krakow.pl>>.

MS – Matricularum Regni Poloniae summaria, wyd. T. Wierzbowski, t. I-IV, Warszawa 1905-1910.

Paw. I-II – Liber quitantiarum regis Casimiri ab a. 1484 ad 1488, Warszawa 1897 (Teki Pawińskiego, t. 2), Warszawa 1897; Liber quitantiarum Alexandri regis ab a. 1502 ad 1506, Warszawa 1897 (Teki Pawińskiego, t. 1).

RachKról. – Rachunki królewskie z lat 1471-1472 i 1476-1478, opr. S. Gawęda, Z. Perzanowski, A. Strzelecka, Wrocław-Kraków 1960.

SHGK – Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego, cz. I-V, Wrocław 1980 – Kraków 2019.

SHGP – Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego, cz. I-V, Wrocław 1982 – Poznań 2019.

SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych, red. W. Taszycki, t. I-VII, Wrocław 1965-1987.

U – Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy, red. A. Gąsiorowski:

U I/1 – Urzędnicy wielkopolscy XII-XV w. Spisy, Wrocław 1985; U II/1 – Urzędnicy

łęczyccy, sieradzcy i wieluńscy XIII-XV w. Spisy, Wrocław 1985; U III/1 – Urzęd-

nicy województwa ruskiego XIV-XVIII w. (ziemie halicka, lwowska, przemyska,

sanocka). Spisy, Wrocław 1987; U III/3 – Urzędnicy podolscy XV-XVIII w. Spisy,

Kórnik 1998; U IV/1 – Urzędnicy małopolscy XII-XV w. Spisy, Wrocław 1990;

U IV/2 – Urzędnicy województwa krakowskiego XVI-XVIII w. Spisy, Kórnik 1990;

U IV/3 – Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII w. Spisy, Kórnik

1993; U VI/1 – Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XII-XV w. Spisy, Kórnik 2014;

U X – Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII w. Spisy, Kórnik 1992.

UčtyZJ - Učty dvora prince Zikmunda Jagellonského, vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmána Slezska a Lužic z let (1493) 1500-1507, wyd. Petr Kozák, Praha 2014.

Pozostałe skróty: fl. – floren; grz. – grzywna; h. – herb; ident. – identyczny; kaszt. – kasztelan; krak. – krakowski; król. – królewski; nadw. – nadworny; pow. – powiat; pozn. – poznański; sand. – sandomierski; star. – starosta, starostwo; tenut. – tenutariusz; woj. – województwo.

¹ Piotr Kurozwęcki z Kurozwęk (woj. sand.), zw. Lubelczyk, h. Poraj, syn Krzesława, uczestnik wojny pruskiej 1466, przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, marszałek nadw. 1474-1478, wojski krak. 1474-1477, jako marszałek z poczem 26 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, Długosz wymienia go w orszaku ślubnym Zofii 1479, podskarbi wielki 1479-1499, star. krak. 1491-1495, kaszt. sand. 1494-1499, star. Szydłowa, Wielunia, Oświęcimia, zm. przed 6 II 1499 (F. Kiryk, Kurozwęcki Piotr zw. Lubelczyk, w: PSB XVI [1971], s. 274-275; U X, nr 442 [tu ostatni raz jako marszałek 29 I 1478]; U IV/1; ASK 85, t. I, k. 43; DA XII/2, s. 425).

² Gniewosz, zapewne Gniewosz Wnorowski h. Strzegomia, dziedzic Wnorowa i Zawidzy w par. Loniów (woj. sand.). Zapewne syn Dzierława z Dalewic, Wnorowa i Skrzypracowic, znany od 1434. Gniewosz (bez nazwiska) z poczem 10 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, młody Gniewosz (jego syn?) pobrał 2 grosze na buty. Dworzanin Gniewosz Wnorowski przy królu Kazimierzu z poczem 10 koni w Łęczycy i Kole 30 IV i 2-26 V 1474 oraz na dworze w Krakowie 1477, bez nazwiska z poczem 12 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, chyba ident. z Gniewoszem podstolim sand. 1479, zm. przed

27 VI 1482. Ten Gniewosz Wnorowski (lub jego syn Mikołaj) otrzymał przed 1487 kwitancję na wybranie stacji król. od klasztoru w Koprzywnicy. Brat Gniewosza, Jan Wnorowski był podczaszym nadw., wymienionym przez Długosza w orszaku ślubnym Zofii 1479, choć może tu chodzić o Jana Piotrowskiego alias Wronowskiego h. Topór; jak się przeważnie przyjmuje (Bon. VI, s. 134-135; ASK I, t. 18, k. 144v, 150, 151; Lublin, Archiwum Państwowe, Lubelska ziemska 5, k. 378; Gniewosz Wnorowski pod 1465; DA XII/2, s. 425; DLb. II, s. 346; Paw. II; RachKról. s. 188, 202, 205; Mp. V, J 5; Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu, opr. S. Kuraś, Warszawa 1983 [Dzieje Lubleszczyzny, t. III], s. 276; S. Szybkowski, *Studia z genealogii i prozopografii polskiej szlachty późnośredniowiecznej*, Gdańsk 2003, s. 89-93; Kartoteka Pracowni SHG w Krakowie).

³ Janusz Długosz h. Wieniawa, najmłodszy syn Jana, brat historyka, dziedzic Nieszkowa, Woli Nieznanowskiej i Słaboszowa (woj. sand.) oraz Strobina i Wielgiego (ziemia wieluńska), rotmistrz wojsk nadw. w wojnie pruskiej 1462 i 1466, burgrabia krak. 1469-1474, 1477-1481, dworzanin króla przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze z poczem 10 koni 1471, przy królu Kazimierzem z poczem 7 koni w Łęczycy i Kole 1-26 V 1474 w drodze do Torunia, podczaszy nadw. w orszaku Jadwigi do Landshut 1475, w Krakowie z poczem 10 koni 1477, z takimże poczem na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, według Długosza kuchmistrz nadw. w orszaku ślubnym Zofii do Frankfurtu 1479, zabity 21 VI 1481 (K. Piotrowicz, Długosz Janusz, w: PSB V [1939-1946], s. 180-181; W. Bukowski, *Krąg rodzinny Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415-1480). Życie i dzieła*, Kraków 2016, s. 50-57; ASK I, t. 18, k. 144v, 151; ASK 85, t. I, k. 43; DA XII/2, s. 425; RachKról.).

⁴ Mikołaj Plechowski h. Topór, syn Ottona z Plechowa sędziego sand., dziedzic Plechowa, Rachwałowic i Kleszczowa (woj. krak.), dworzanin król. w Malborku 1476, w Krakowie z poczem 12 koni 1477, z takimże poczem na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, odbiorca zapisów król. 1484-1504, jeden z „rotmistrzów ludowych” na pow. proszowski, zm. ok. 1504 r. (J. Laberschek, *Plechów w średniowieczu i w XVI wieku [do 1576 r.]*, w: *Plechów. Historia majątku ziemskiego*, Kraków 2016, s. 69-74; ASK 85, t. I, k. 43; ASK I, t. 18, k. 265v, 281v; *Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego itd. [1501-1506]*, wyd. F. Papée, Kraków 1902, s. 188-189, 313; MS IV, nr 14596; Paw. I-II; RachKról., s. 139 [objaśniony jako sędzia Otto Plechowski]).

⁵ Zapewne Janusz (Januszek?) Weresz (Véres), Węgier z Farnas na Węgrzech (dziś Sfăraş w Rumunii k. miasta Huedin), wraz z braćmi Benedyktem (przywódcą buntu wobec Macieja Korwina), Eliaszem i Władysławem uciekinierzy z Siedmiogrodu, wszyscy przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471; Janusz z poczem 6 koni przy królu Kazimierzem w Łęczycy 29-30 IV 1474 i Kole 26 V w drodze do Torunia, w Piotrkowie 4 VII, na dworze w Nowym Mieście Korczynie 8 X 1478, zapewne przy królu w Wilnie 16 IV i przy królewiczu Kazimierzem w Lublinie 1482, wynagrodzony 100 fl. z czynszu gdańskiego, w 1485 pożyczył królowi 200 grz.; z bratem Benedyktem przy Janie Olbrachcie na Węgrzech 1490, gdzie obaj zostali wynagrodzeni za utratę dóbr w Siedmiogrodzie w czasach Korwina; 6 XI 1492 otrzymał od Jana Olbrachta obietnicę zapłaty 520 fl. za służbę, a 1498 zapis 100 fl. na żupach z tytułu rozliczenia za dawną służbę u ojca króla i obecnie u niego samego. Nie wiadomo, czy ten sam dworzanin króla Janusz Weresz z poczem 2 koni wzmiankowany 1502-1506. Mniej prawdopodobne, aby w 1479 chodziło o braci Janusza, którzy byli w Pradze 1471, a potem byli dworzanami króla polskiego, ale wymieniani bez pocztów konnych. Za identyfikacją z Januszem przemawia jego poczet 6 koni (na jaki w 1477 pobrał 12 grz.), jak i informacja w liście arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego do Gdańska z 1482 o stałym jego pobycie na dworze (ASK I, t. 18, k. 238v; AGAD, *Metryka Koronna* 12, k. 194v; MS I, nr 2137, II, nr 34, 1230; KsMK; *KatDokGd.*; B. Możejko, *Czynsz gdański w polityce Kazimierza Jagiellończyka i jego synów [1468-1516]*, Gdańsk 2004; J. Skibniewska, *Dwór królewski Aleksandra Jagiellończyka w latach 1501-1506*, Lublin 2015, s. 379; A. Nalewajek, *Dworzanie królewicza Jana Olbrachta w latach 1487-1492. Przyczynek do badań nad karierami rodów szlacheckich w czasach jagiellońskich*, *Sredniowiecze Polskie i Powszechnie*, 10 [14], 2018, s. 197-198).

⁶ *Przydomek Almanus (Niemiec) był częsty. Almanus w spisie dworzan z poczem 10 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynnie 10 X 1478, ale sumę 80 fl. odebrał jego krawiec. Heinrich Almanus pobierał 1477-1478 ze skarbu wysokie sumy (50, 60, 20 fl.), ale nigdy osobiście, zawsze przez swoich szafarzy, Kaspara Rotha i Hanusza. Nie podawano nigdy informacji o jego poczcie konnym. Nie należy identyfikować Henryka z Niemcem kupcem i sprzedawcą korali (tak wydawcy RachKról.). Nie wiadomo, czy ten sam Herych Almanus był w 1501 dworzaniem Aleksandra na Litwie, chyba tożsamym z poświadczonym tam 1500-1505 Herrichem de Splawno, Szplawno (co w literaturze uważa się za nieznaną skądinąd Splawno, ale może to Plauen?). Nie należy go łączyć w występującymi w rachunkach królewicza Zygmunta lużyckimi panami de Splawye, Splavyen (ASK I, t. 18, k. 286v; ASK 85, t. 1, k. 43v; RachKról.; Paw. II; Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Jogailovičia dvaro sąskaitų knygos [1494-1504], wyd. D. Antanavičius, R. Petrauskas, Vilnius 2007; K. Pietkiewicz, Wielkie Księstwo Litewskie pod rządami Aleksandra Jagiellończyka. Studia nad dziejami państwa i społeczeństwa na przełomie XV i XVI w., wyd. 2, Oświęcim 2014, s. 310 [błędna identyfikacja ze Splawieńskim]; J. Skibniewska, Dwór, s. 336; UčtyZJ).*

⁷ *Zapewne Zygmunt Stosz z Kounic i Albrechtic (dziś Město Albrechtice) na Morawach, syn Jiřika Stosza rotmistrza, zasłużonego dla Jagiellonów w wielu wojnach, dworzanie króla z poczem 10 koni 1476-1483, rotmistrz zaciężnych w wyprawie moldawskiej 1485, kampanii Jana Olbrachta na Górnych Węgrzech 1491-1492, w obronie potocznej Rusi 1502, a zapewne też w wojnie z Moskwą 1503 i wojnie pruskiej 1519-1521, burgrabia krak. 1490-1493, za zasługi otrzymał 1484 Pieczenięgi w pow. proszowskim, zm. ok. 1525 jako veteranus miles (W. Bukowski, Stosz Zygmunt, w: PSB XLIII [2006-2007], s. 145-147; KsMK; UčtyZJ; E. Wólkiewicz, Biskup, zamek i szlachta. Stoszowie w służbie biskupów wrocławskich, w: Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Stan badań, metodologia, nowe ustalenia, Rzeszów 2010, s. 193-195; J. Skibniewska, Dwór, s. 371; A. Nalewajek, Dworzanie, s. 206-207).*

⁸ *Najpewniej Piotr Żukowski h. Łabędź, dziedzic Żukowa (woj. sand., par. Skrzywno) 1452-1478, dworzanie króla 1459 (Piotr Dunin z Prawkowic i Piotr z Żukowa współrodowcy Jana Mściwoja ze Skrzyńska h. Łabędź), Żukowski (bez imienia) z poczem 12 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471 i na dworze król. w Nowym Mieście Korczynnie 10 X 1478. Ojciec Borzuj z Żukowa, Łowkowic i Świętego podkomorzego brzeskiego kujawskiego 1479-1492, Piotra plebana w Rogoźnie i Andrzeja z Żukowa. Zapewne inny Żukowski (bez imienia) 1493 rotmistrz stukonnego oddziału (ASK I, t. 16, k. 161v; ASK 85, t. I, k. 44; MS I, nr 520, II, nr 200, 238, 265; Mp. V, A-B 1, 57, L 108-110, M 111; S. Szybkowski, Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu [1370-1501], Gdańsk 2006, s. 530; U VI/1, s. 187).*

⁹ *Jeden z ośmiu synów Stanisława z Chodcza (woj. kaliskie) h. Ogon (Powata), wojewody ruskiego, zm. 1474, z których w chwili śmierci ojca tylko trzech pierwszych było pełnoletnich: Mikołaj później kaszt. łwowski 1490-1491, zm. 1491, Jan dworzanie króla, uczestnik wyprawy moldawskiej 1497, Stanisław dowódca obrony potocznej ziemi ruskiej 1492-1499, 1501-1505, kaszt. łwowski 1495-1505, marszałek koronny 1505-1529. Młodszy byli: Piotr kaszt. halicki 1502-1507 i rotmistrz 1502, Andrzej biskup kamieniecki zm. 1506, Spytek, Otton wojewoda sand. 1527-1533 i krak. 1533-1534 oraz Rafał. Wszyscy zyskali przydomek Wojewodziec (niekiedy Wojewodziec ruski lub halicki, bo dziedziczyli tenutę halicką, trembowelską i kamieniecką). Jan, Stanisław, Piotr, Otto i Rafał byli dworzanami król. (F. Papée, Chodecki Andrzej, w: PSB III [1937], s. 349; tenże, Chodecki Mikołaj, tamże, s. 349-350; W. Pocięcha, Chodecki Otto, tamże, s. 350-351; tenże, Chodecki Stanisław [zm. 1474], tamże, s. 351-352; tenże, Chodecki Stanisław [zm. 1529], tamże, s. 352-354; Bon. III, s. 20-21; U III/1; U III/3; U IV/2; U IV/3; A. Nalewajek, Dworzanie, s. 204-205). Członkiem orszaku weselnego był najpewniej Jan, na czele dwunastokonnej rotty nadwornej uczestnik walk z wojskami węgierskimi, które najechały Podkarpacie w styczniu 1474, dworzanie król. 1484-1495, uczestnik wyprawy Jana Olbrachta na Węgry 1491, zapewne zginął na wyprawie moldawskiej 1497; jego bracia Stanisław, Rafał i Ota spłacali 1502 jego długi (ASK I, t. 18, k. 266; MS II, nr 549, III, nr 65; Paw. II).*

¹⁰ Na dworze król. służyło wówczas dwóch Balickich h. Topór, dziedziców Czyżówki, Gorenic, Karniowic, Lgoty i Ostrężnicy (woj. krak.) oraz Balic, Polanki i Zagórzeń (woj. sand.), różnych od Balickich (Ossolińskich) z Balic w par. Morawica (pod Krakowem). Byli to: 1) Piotr Balicki z Balic, Jawora, Korytnicy w woj. sand. i Dziekanowic w pow. szczyrzyckim, syn Żegoty z Balic i Śladowa, student w Krakowie 1445, z pocztem 10 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze w 1471, negocjator w Gdańsku 1472, może ten sam z pocztem 6 koni przy królu 30 IV w Łęczycy i 26 V 1474 w Kole, dworzanin 1484-1487 i kuchmistrz nadw. 1488, star. Bolesławca w ziemi wieluńskiej 1478-1500; błędna jest najpewniej jego identyfikacja z Bielickim (Belyczky), pokojowcem na budzińskim dworze Władysława Jagiellończyka 1494-1495 (Bon. I, s. 86; ASK I, t. 18, k. 146v, 151; ASK 85, t. I, k. 43; RachKról.; DLb. I, s. 474-475, II, s. 111, 377-378, 380-381, 393-394; Mp. V, M 95; Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1408-1508, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, przy współpracy R. Grzesika, Kraków 2004, s. 208; Paw. II; Ůčty budinského dvora krále Vladislava II. Jagellonského [1494-1495], wyd. P. Kozák, Praha 2019; Fed. s. 250; B. Możejko, Czyny gdańskie [błędna identyfikacja z Balickimi z Balic podkrakowskich]; KatDokGd. [błędna identyfikacja z Piotrem Balem z Nowotańca]; Kartoteka Pracowni SHG w Krakowie); 2) Paweł Balicki, dziedzic Lgoty (pow. krak.) i Balic (woj. sand.), poświadczony 1447-1502, chyba brat stryjeczny Piotra; w maju 1471 posłował do Czech w sprawie elekcji Władysława Jagiellończyka, był przy nim w Pradze 1471, potem star. Wolbromia 1471-1476 i Bolesławca 1478-1506, zm. przed 19 II 1506 (RachKról.; MS II, nr 478, 1236, III, nr 381, 2652 [błędnie: Piotr!]; DA XII/2, s. 269; Słownik historyczno-geograficzny ziemi wieluńskiej, opr. R. Rosin, Warszawa 1963 s. 62; SHGK III, s. 577; K. Baczkowski, Między czeskim utrakwizmem, s. 41; J. Sperka, Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce, Katowice 2001). Nie wiadomo, którego dotyczą informacje o Balickim bez imienia: z pocztem 12 koni w orszaku do Landshut 1475, bez pocztu przy królu w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, ochmistrz dworu królowej 1495 (ASK 85, t. I, k. 43; Fed. s. 250; M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 298). Dworzanie Baliccy 1496-1499 to Mikołaj i Żegota (ASK 85, t. II, s. 13, 41, 143, t. III, k. 17, 25). Balicki bez imienia, pokojowiec królewicza Zygmunta 1500-1506 to zapewne Andrzej (syn Pawła), później pokojowiec i dworzanin króla Zygmunta 1509, brat Wilhelma i Pawła (MS IV, nr 825, 8433, 12889, 12891; ŮčtyZJ).

¹¹ Zapewne Jan Łabędź z Goździkowa, Pawłowa (woj. sand.), Pleszowa i Stręgoborzyc (woj. krak.), syn Andrzeja Łabędzia z Goździkowa star. radomskiego 1437-1439, brat Piotra, Andrzeja i Zofii żony Stanisława Szydłowieckiego kaszt. żarnowskiego, poświadczony od 1453, tenut. Brzegów 1464, rotmistrz zaciężnych w walkach na pograniczu węgierskim i w wyprawie śląskiej 1473-1474, z pocztem 12 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, zm. 1495/1496. Jego bratankiem (synem Andrzeja), był Jan Łabędź z Pleszowa i Stręgoborzyc, małoletni 1469, dworzanin króla 1502-1507 i jego podstoli 1507-1532 (Bon. V, s. 94, VI, s. 368-369; SHGK IV, s. 609; U X; ASK I, t. 18, k. 49v, 53rv, 55, 57, 139v, 250v, 233, 273v; MS 2; ŮčtyZJ; T. Grabarczyk, Jazda zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku, Łódź 2015, s. 193, 196; Kartoteka Pracowni SHG w Krakowie).

¹² Pełka Ebermut (Obermut), syn Stanisława z Chrostowa, Skarszewa i Winiar, podczaszego kaliskiego, tenut. Pogorzałego Stawu (pow. lubelski) od 1442 wraz z matką Piechną i bratem Janem, chorąży helmski 1466-1482, dworzanin króla 1471-1482, przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, uczestnik wyprawy śląskiej na czele osmioosobowego pocztu 1474, z pocztem 6 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, odbiorca zapisu na wsi Płonka w woj. lubelskim, zm. po 10 VI 1482 (Bon. V, s. 227; Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu, opr. S. Kuraś, Warszawa 1983, s. 186; U I; U III/2; ASK I, t. 18, k. 144, 154, 267; RachKról.; KsMK).

¹³ Mikołaj Pieniżek z Witowic h. Jelita, syn Mikołaja podkomorzego i star. krak., student w Krakowie 1458, w służbie króla wraz z bratem Stanisławem 1472, potem walczył w służbie Macieja Korwina, w Polsce skazany na banicję i konfiskatę dóbr (co potem cofnięto), powrócił 1478, z pocztem 10 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, z królewiczem Janem Olbrachtem na Górnych Węgrzech 1490, po powrocie sprzedał 1493 dobra rodowe,

jako dworzanin król. jeszcze 1506 (F. Sikora, *Pieniążek Mikołaj*, w: *PSB XXXVI* [1981], s. 104-105; *ASK* 85, t. I, k. 43v; *RachKról.*; T. Grabarczyk, *Jazda*, s. 217; J. Skibniewska, *Dwór królewski*, s. 356-367).

¹⁴ Maciej z Bnina, Mosiński, h. Łodzia, syn Piotra kaszt. gnieźnieńskiego, tenut. Mosiny i Ujścia, student w Krakowie 1441, podczaszy kor. 1464, krajczy kor. 1467-1475, star. generalny Wielkopolski 1473-1484, wojewoda kaliski 1475-1477, poznański 1477-1493, star. przemyski 1481-1492, zm. 1493. Mosiński bez imienia (czy ten?) z poczem 20 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, Długosz wymienia go w orszaku ślubnym Zofii 1479 (A. Gąsiorowski, *Maciej z Bnina*, w: *PSB XIX* [1974], s. 14-15; *SHGP III*, s. 201-202; *U I/1*; *U III*; *U X*; *ASK I*, t. 16, k. 161; A. Gąsiorowski, *Starostowie wielkopolskich miast królewskich w dobie jagiellońskiej*, Warszawa-Poznań 1981, s. 51-52, 66, 71; Z. Górczak, *Rozwój majątków możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI wieku*, Poznań 2007, s. 152-168).

¹⁵ Andrzej Oporowski h. Sulima, syn Piotra wojewody łęczyckiego, sekretarz króla przed 1465, biskup nominat warmiński 1471-1479, biskup przemyski 1474-1481, wrocławski 1481-1483, podkanclerzy 1479-1483, Długosz wymienia go w orszaku ślubnym Zofii 1479, zm. 1483 (*PSB XXIV* [1979], s. 132-134; *U X*, nr 629; *KsMK*; I. Sulkowska-Kurasiowa, *Polska kancelaria królewska w latach 1447-1506*, Wrocław 1967; T. Pietras, *Oporowscy herbu Sulima. Kariera rodziny możnowładczej w późnośredniowiecznej Polsce*, Łódź 2013, s. 163-177).

¹⁶ Mikołaj z Górki Miejskiej (woj. poznańskie) h. Łodzia, syn Łukasza wojewody poznańskiego, brat Uriela kanclerza Królestwa (potem biskupa poznańskiego), poświadczony od 1456, dworzanin króla 1476-1479, star. kościański 1476-81, kaszt. gnieźnieński ok. 1482, zm. 1482/1483 (*SHGP I*, s. 638-9; *U I/1* nr 53; A. Gąsiorowski, *Starostowie*, s. 46, 73; Z. Górczak, *Rozwój majątków*, s. 235-236).

¹⁷ Andrzej Górski h. Łodzia, z Góry (koło Bnina), syn Wojciecha stolnika poznańskiego, z poczem 24 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, dworzanin król. z poczem 26 koni 1474-1478, z poczem 28 koni i 32 ludzi w orszaku ślubnym do Landshut 1475, na dworze z poczem 16 koni w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, podkomorzy poznański 1479-1485, star. drahimski i walecki 1471-1484, człuchowski 1489-1491, komandor jannitów w Poznaniu 1493-1495, zm. 1496 (*SHGP V*, s. 152; *U I/1*, nr 418; *ASK* 85, t. I, k. 43v; *ASK I*, t. 18, k. 266; *RachKról.*; A. Gąsiorowski, *Starostowie*, s. 39, 73 [tu data śmierci 1491/1492]; M. Biskup, *Wokół „landshuckiego wesela”*, s. 297).

¹⁸ Jan Oporowski h. Sulima, syn Piotra, brat Andrzeja (zob. przyp. 15), pisarz łęczycki 1463-1469, kaszt. brzeziński 1469-1475, brzeski kujawski 1475-1480, wojewoda inowrocławski 1480-1484, brzeski kujawski 1484-1494, star. kruszwicki od 1467 (po ojcu) i inowrocławski 1482-1486, zm. 1494 (J. Bieniak, *Oporowski Jan*, w: *PSB XXIV* [1979], s. 136-137; S. Szybkowski, *Kujawska szlachta*, s. 569-571; T. Pietras, *Oporowscy herbu Sulima*, s. 177-187; *U VI/1*).

¹⁹ Stanisław Budziszewski h. Grzymala, syn Adama pisarza poznańskiego i Małgorzaty, siostry Andrzeja Górskiego, dworzanin króla z poczem 6 koni 1477, jako Budziszewski (bez imienia) z poczem 8 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, zm. 1494-1496 (*SHGP I*, s. 136-137; *RachKról.*; A. Szweđa, *Ród Grzymalów w Wielkopolsce*, Toruń 2001, s. 68-75 i tabl. VII).

²⁰ Marcin Poniecki (z Ponieca, woj. poznańskie), h. Ostoja, syn Ścibora Chelmskiego sędziego poznańskiego, mąż Barbary córki Piotra Bnińskiego z Opalenicy, dworzanin króla 1471, 1474 i 1490 (?), uczestnik walk na pograniczu śląskim 1474, awanturnik i sprawca rozbojów, dobra Poniec stracił za nieobesłanie wyprawy 1497, znany jako słynący dowcipem autor piosenek, wierszy i fraszek w języku polskim, zm. 1497/1498 (J. Wiesiołowski, *Poniecki Marcin Ściborzyc*, w: *PSB XXVII* [1982], s. 491-493; tenże, *Marcin Poniecki – awanturnik i poeta późnośredniowieczny*, *Rocznik Leszczyński* 6, 1982, s. 29-98; *SHGP III*, s. 759-760; *KsMK*).

²¹ Tworzyjan (Florian) Żychliński, h. Szeliga, syn Mikołaja, brat Wojciecha podkanclerzego, z poczem 7 koni uczestnik walk na pograniczu węgierskim i wyprawy na Śląsk 1474, dworzanin króla z poczem 10 koni 1475-1479, podkomorzy brzeski 1493-1495, tenut. Kopanicy (pow. kościański) 1479-1494, zm. przed 8 IV 1499 (A. Gąsiorowski, *Starostowie*, s. 45, 83;

S. Szybkowski, *Kujawska szlachta*, s. 542-543; ASK 1, t. 18, k. 151v, 237v, 267, 285; *RachKról.; U VI/1*). Florian wymieniony w orszaku ślubnym do Landshut 1475 identyfikowany jest, chyba słusznie, z Florianem Paczanowskim (M. Biskup, *Wokół „landshuckiego wesela”*, s. 298), a właściwie Pacanowskim, czyli Mokrskim z Mokrska i Pacanowa h. Jelita.

²² *Bracia Opalińscy h. Łozia, synowie Piotra, bratankowie star. Macieja z Bnina*: 1) Piotr z Opalenicy, Włoszakowic i Łegu (woj. poznańskie) chorąży kaliski 1477-1478, poznański 1478-1487, sędzia poznański 1487-1506, kaszt. łędzki 1503-1505, zm. 1506/1507; 2) Maciej z Opalenicy, zm. 1503/1504 (A. Gąsiorowski, *Opaliński (Opaleński) Piotr*, w: PSB XXIV [1979], s. 96-97; SHGP III, s. 431-433; U I/1, 2; KsMK; Z. Górczak, *Rozwój*, s. 123-138).

²³ Maciej Służewski ze Służewa (Kujawy), h. Sulima, syn Bogusława z Oporowa i Służewa wojewody inowrocławskiego, chorąży inowrocławski 1466-1474, kaszt. kruszewicki 1475-1480, brzeski 1481-1491, wojewoda inowrocławski 1491-1494, brzeski 1494-1496, łączycy 1491-1501, star. malborski 1498-1501 (J. Bieniak, *Służewski Maciej*, w: PSB XXXIX [1999-2000], s. 167-170; S. Szybkowski, *Kujawska szlachta*, s. 604-606; U VI/1).

²⁴ Rafał Leszczyński z Leszna (woj. poznańskie), h. Wieniawa, zapewne syn Rafała kaszt. przemęckiego, mąż Małgorzaty Śmigiełskiej z Bnina, dworzanin cesarza Fryderyka III od ok. 1455 (poseł cesarski do Kazimierza Jagiellończyka 1470 i 1477), dworzanin króla z poczem 12 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, po powrocie do Polski (1478?) nabył 1480 część dóbr gołuchowskich. Poświadczony jako dworzanin królewicza Kazimierza 1483, odbiorca kwitancji na łączną kwotę 470 fl. z czynszu gdańskiego 1482-1489, marszałek nadw. 1489-1501, kaszt. spicymierski 1483-1492, gnieźnieński 1496-1500, poznański 1501, star. łączycy 1484-1496, brzeski kujawski 1494-1501, sieradzki, radziejowski 1500-1501, przedecki 1501, zm. 1501 (A. Gąsiorowski, *Leszczyński Rafał*, w: PSB XVII [1972], s. 129-130; U I/1; U III/1; U VI/1; U X; SHGP II, s. 585-586; ASK 85, t. I, k. 44v; B. Możejko, *Czynsz gdański*, s. 206, 207, 213, 214, 221, 222; Z. Górczak, *Kariery majątkowe rodzin aspirujących do kręgu elity możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI w.*, Poznań 2013, s. 143-157). Rafał (bez nazwiska) z poczem 20 koni w orszaku Jadwigi do Landshut 1475 to zdaniem M. Biskupa, *Wokół „landshuckiego wesela”*, s. 298, jego bratanek, syn Kaspra podkomorzego kaliskiego, od 1504 r. sekretarz królewicza Zygmunta, dyplomata, duchowny, biskup płocki, zm. 1527. Nie jest to wykluczone, ale syn Kaspra wydaje się zbyt młody (*RachKról.*; SHGP II, s. 590).

²⁵ Wawrzyniec Kośmider Gruszczyński z Gruszczyca (woj. sieradzkie) i Iwanowic (woj. kaliskie), h. Poraj, syn Mikołaja Kośmidra ze Szkaradowa, bratanek arcybiskupa Jana Gruszczyńskiego, dziedzic Kotlina, star. Odolanowa (po ojcu), zabiegał o dobra Koźmin po ojcu i stryju, zajął je zbrojnie 1479 i został siłą usunięty 1488, uszedł na Śląsk, skąd prowadził rozbójniczą działalność na pograniczu, zm. ok. 1500 w więzieniu we Wrocławiu (SHGP II, s. 414, IV, s. 844; J. Wiesiołowski, *Marcin Poniecki*, s. 65-66; A. Szymczakowa, *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*, Łódź 1998, s. 138-139; Z. Górczak, *Kariery*, s. 130-132; T. Grabarczyk, *Jazda*, s. 209-211).

²⁶ Stanisław Imbir z Objezierza (woj. poznańskie), h. Nałęcz, syn Wincentego, student w Krakowie 1461, bakałarz 1463, na czele stukonnej rotty przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, kaszt. śremski 1494-1499, star. międzyrzecki 1493-1494, zm. 1500 (P. Dembiński, *Stanisław Imbir z Objezierza*, w: PSB XLII [2003], s. 61-63; SHGP III, s. 340; U I/1).

²⁷ Zapewne Jan Rozdrażewski, h. Doliwa, z Rozdrażewa, Nowego Miasta nad Wartą, Gogolewa i innych dóbr w Wielkopolsce, syn Jarosława podkomorzego kaliskiego, mąż Elżbiety Ponieckiej, siostry Marcina. Może to Jan (a może brat Mikołaj, zm. 1475-1485) był pokojowcem królewiczów 1477. Zm. przed 1507. Nie wchodzi w grę jego synowie. Jan dworzanin król. 1501-1504, kaszt. międzyrzecki, pojawia się po raz pierwszy 1486, a Hieronim kaszt. przemęcki – od 1498 (SHGP I, s. 82, 511, III, s. 571, V, s. 132; R. Grygiel, T. Jurek, *Doliwowie z Nowego Miasta nad Wartą, Dębna i Biechowa. Dzieje rezydencji i ich właścicieli*, Łódź 1996 s. 320-322).

²⁸ Zapewne Piotr Zbąski, h. Nałęcz, dziedzic m.in. miasta Zbąszynia i Parzęczewa, syn Stanisława podkomorzego poznańskiego i Małgorzaty, siostry biskupa poznańskiego Uriela Górki,

brat duchownych Marcina i Abrahama (obaj wystąpili potem ze stanu duchownego), poświadczony 1462-1494 (SHGP I, s. 80, 90, 96-97, 224, 342, II, s. 14, 132, 175, III, s. 601-602, 852, 926).

²⁹ Zapewne Kunesz z Řimic z towarzyszami Waclawem z Divišova (de Divisce) i Baltazarem Alchamerem z Kozova (de Koznov), Morawianie, rotmistrze zaciężnych. Wszyscy brali udział w walkach z Mikołajem Tungenem w Prusach i na Warmii, w listopadzie 1479 skwitowali króla ze spłaty należności za służbę i poniesione straty. Liczący 24 konie poczet Kunesza i jego towarzysza stanowił zapewne profesjonalną ochronę orszaku (AGAD, dok. perg. 1213; ASK 85, t. I, k. 126; T. Grabarczyk, Jazda, s. 205).

³⁰ Jan Sepieński z Sepna (woj. poznańskie), h. Nowina, syn sędziego poznańskiego Mikołaja, dworzanina i dyplomaty księcia Witolda, jeniec krzyżacki po bitwie chojnickiej 1454, dyplomata Kazimierza Jagiellończyka od 1461, dworzanin 1469, wojski poznański 1473-1483, uczestnik walk w Wielkopolsce w 1474, ochmistrz królowej Elżbiety 1479-1483, sędzia kaliski i kaszt. biechowski 1483-1494, zm. 1494. Długosz wymienia go w orszaku ślubnym Zofii (T. Jurek, Sepieński Jan, w: PSB XXXVI [1995], s. 280-282; SHGP IV, s. 334-335; ASK 1, t. 18, k. 142v; KsMK; A. Nalewajek, Dworzenie, s. 203).

³¹ Na dworze królewskim służyło w tym samym czasie dwu Brandysów, Radwanitów z pogranicza śląsko-małopolskiego. 1) Klemens Brandys z Graboszy, Radoczy i Brzezinki (pow. śląski), pokojowiec królowej z poczem 4 koni 1474, 1477-1478 i 1483, zapewne ten sam krajczy królowej 1484-1488, star. chęciński 1492-1494, sędzia zatorski 1505, wrotny żupy wielickiej 1484-1504, odbiorca wielu zapisów na tej żupie (SHGK I, s. 245, II, s. 30; U IV/1; U IV/2; U X; ASK 1, t. 18, k. 147, 154; KsMK); 2) Jan Brandys z Łekawicy (pow. śląski, par. Klecza), syn Wincentego Jachima, po ojcu tenut. Monowic, bakalarz sztuk w Krakowie, pisarz król. 1477-1489 i dyplomata 1484-1491, pleban w Zagości (pow. wuślicki) 1488, kanonik krak. 1489, biskup nominat przemyski 1492, zrezygnował 1493 (I. Sułkowska-Kurasiowa, Polska kancelaria królewska 1447-1506, Wrocław 1967, s. 112-113; SHGK III, s. 919, IV, s. 844; KsMK). Brandys (bez imienia) na czele trzykonnego pocztu w orszaku Jadwigi do Landshut 1475 to pisarz Jan (M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 297), zaś pokojowiec (królowej) w orszaku Zofii do Frankfurtu to najpewniej Klemens.

³² Jakub Leszczyński, pokojowiec królowej z poczem 2 koni 1474, 1476-1477, 1483-1487, otrzymał 1483 kwit od podskarbiego na konia poledera ze stadniny w Bolimowie w star. sochaczewskim. Może więc ident. z Jakubem Krystynem z Leszczyna (ziemia płocka) h. Awdaniec, który otrzymał dobra skonfiskowane tamtejszej szlachcie za nieobestanie wyprawy moldawskiej 1497, albo Jakubem ze wsi Leszczanki w ziemi łukowskiej (Słownik historyczno-geograficzny województwa płockiego w średniowieczu, z. 2, Wrocław 1981, s. 165; Bon. XIV, s. 133, 166-167; ASK 1, t. 18, k. 147; KsMK; MS 2, 860; RachKról.; Paw. II s. 42, 194).

³³ Wysocki (bez imienia) zaufany pokojowiec królowej 1477-1478, on też zapewne (bez imienia) jechał do Landshut 1475 (RachKról.; M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 298). Wydawcy RachKról. utożsamiają go z Mikołajem Wysockim h. Dołęga, sędzią tucholskim 1480-1484 (U V/2), ale to identyfikacja pochopna, wobec popularności nazwiska (SSNO VI, s. 232-233).

³⁴ Paweł Rycerz pokojowiec króla, poświadczony tylko raz 25 XI 1477, gdy wyplacono mu 4 fl., a więc miał poczet dwukonny (RachKról.). Przydomkiem Rycerz (Miles) określano różne osoby (SSNO IV, s. 524-525). Na dworze król. wzmiankowany jest 1466, 1471-1478 zaufany pokojowiec Jan Rycerz (Rycerzyk), najpewniej ident. z Janem Rycerzem z Młodowic (ziemia przemyska) h. Janina, ten zaś z Janem Rycerzem wojskim śniatyńskim 1472, bratem Kleofasa wojskiego lwowskiego. Ten sam (?) Janek Rycerz poświadczony z poczem 6 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478. Ze względu na znaczną różnicę w liczebności pocztu wykluczyć należy pomyłkę pisarza w imieniu (Paweł zamiast Jan). Pawła nie można też łączyć z dziedzicami Młodowic (Bon. X, s. 124-125; KsMK; B. Czwojdrak, Młodowiccy herbu Działosza. Przyczynek do dziejów szlachty w ziemi przemyskiej w XV w., w: Mieszczanie, wasale, zakonnicy, Gdańsk 2004 [Studia z Dziejów Średniowiecza 10], s. 47-59, która nie

przywołuje Bon., a ten pokazuje, że dziedzice Młodowic w drugiej połowie XV w. to Kleofasowie h. Janina, którzy wykupili dobra od Działoszów).

³⁵ Rudzki (bez imienia) pokojowiec króla 1471-1472, 1474, 1476-1478. Na dworze pełnił funkcje zaufanego posłańca, ustawicznie w rozjazdach. Jego obecność na dworze pokrywa się zawsze z itinerarium króla: 16 XI 1471 z Krakowa wysłany do Odolanowa; w styczniu-lutym 1472 jeździł z Krakowa z listami do Andrzeja Pieniążka star. krak., do panów sieradzkich i wieluńskich; 30 IV 1474 r. był w Łęczycy, 3 V z Kłodawy jechał do star. wielkopolskiego, 26 V był w Kole, a 31 VII w Nowym Mieście Korczynie, skąd ruszał w drogę do marszałka, zapewne koronnego; 7 IV 1476 z Brześcia Kujawskiego jechał do królowej, 9 X z Hrubieszowa do Krakowa, 12 VI 1478 z Piotrkowa na własnym koniu do arcybiskupa do Łowicza, 17 VI z Radomia znów do Łowicza; 28 VIII pobral 1 fl. wynagrodzenia i 1 grz. na podróż na Podole, a 10 X 1478 z poczem 2 koni był na dworze w Nowym Mieście Korczynie. Po 1479 brak o nim informacji (ASK I, t. 18, k. 145rv, 149v, 153, 232; RachKról.). Na pewno nie należy go łączyć z Rudzkimi ze Słupska i Rudy w ziemi wieluńskiej, którzy już w połowie XV w. przyjęli nazwisko Stańczyk. Może w grę wchodzi Rudzcy z Rudz w ziemi zatorskiej (h. Pilawa), spokrewnieni z Koziegłowskimi i Trzecińskimi (SHGK I, s. 227, 428, 570, 724, II, s. 30, III s. 83) lub Rudzcy z Rudek w pow. poznańskim (SHGP IV, s. 207 n.).

³⁶ Jan Gorzycki, pokojowiec króla z 1 koniem 1477-1478, z poczem 2 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, a potem 1482-1485. W 1478 rachunki odnotowują głównie jego podróże do Wielkopolski: 28 VI z Sandomierza do panów wielkopolskich, arcybiskupa, Macieja Mosińskiego, Jana Ostroroga oraz poborców w tej ziemi, 10 VII przywiózł królowi 20 fl. od Lubrańskiego, może już wtedy wielkorządcy krak., a już 12 VII jechał do Poznania do wojewody i 6 VIII znów do panów wielkopolskich. Być może pochodził z Gorzycy koło Międzyrzecza w woj. poznańskim, gdzie występują Jan Wata Gorzycki 1469-1525 i Jan Gorzycki 1504-1517 (SHGP I, s. 553-554; ASK 85, t. II, k. 45; RachKról.; Paw. II; KsMK).

³⁷ Na dworze przebywało wówczas kilku dworzan Jankowskich: 1) Jan Jankowski pokojowiec, bez pocztu przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, przy królu Kazimierzu w Nowym Mieście Korczynie, kupował 29 III 1474 żelazo na bombardy, zaś 22 IV 1474 nadzorował w Krakowie naprawę odrzwi do składu bombard; 30 IV w Łęczycy z poczem 2 koni (tego dnia poświadczony też duchowny Jan Jankowski, czyżby ten sam?). Brał udział w wyprawie śląskiej 1474. Pokojowiec króla Jan Jankowski 29 IX 1474 otrzymał Powalkowice i Kwilno na Kujawach, co może wskazywać na pochodzenie z Jankowa w ziemi dobrzyńskiej. W l. 1476-1477 wielokrotnie obecny przy królu jako pokojowiec (ASK I, t. 18, k. 140v, 144, 146, 148, 153v, 235v, 236, 238; RachKról.; MS I, nr 1232); 2) Dział Jankowski (często tylko Dział), z poczem 2 koni przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471, przy królu Kazimierzu 1476-1478, z poczem 10 koni na dworze w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478, co chyba wyklucza jego identyfikację z naszym Jankowskim (ASK 85, t. I, k. 45v; RachKról.). 3) Dobiesław Jankowski, ale ten był już wówczas dworzaninem (curiensis), zwany niekiedy starym Jankowskim, przy Władysławie Jagiellończyku w Pradze 1471 i przy królu Kazimierzu 1477-1478 (RachKról.). 4) Stanisław Jankowski z poczem 2 koni 30 IV w Łęczycy i 28 V 1474 w Nieszawie (ASK I, t. 18, k. 146, 153v). 5) Jankowski bez imienia w orszaku Jadwigi do Landshut 1475 (M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 298). Jankowski (bez imienia) otrzymał 1478 zwolnienie od udziału w wyprawie wojennej (MS II, nr 1472). Jankowski pobierał 1492-1493 kilkakrotnie pieniądze na 100 i 177 koni, podążając na Podole, poświadczony tamże na popisach 1495-99, tożsamy najpewniej z Maciejem Jankowskim (ASK I, t. 20, s. 19; ASK 85, t. II, s. 2, 7, 136; MS II, nr 32, 166, 200, 238, 265).

³⁸ Niewątpliwie Dobiesław Złocki h. Połukoza ze Złotej Wielkiej (pow. wiślicki), Łapszowa i Włostowic (woj. krakowskie), syn Stanisława, brat Jana i Stanisława. Zapewne to on jako Złocki (bez imienia) pokojowiec królowej z poczem 2 koni 1474-1475 (otrzymał m.in. 16 fl. na zakup konia kopijniczego). Dobiesław Złocki pokojowiec królowej z takim poczem 1476-1478, 1482-1484, kuchmistrz jej dworu 1485-1490, kaszt. czehowski 1491-1496 i star. nowokorczyński 1495-1497, odbiorca licznych kwitancji na sukno, kosztowne szuby i pieniądze, 1488 ręczył za długi króla, 1494 otrzymał zgodę króla na oprawę żonie Katarzynie Zbigniewie

Słupeckiej, córce Jana późniejszego kaszt. sądeckiego, 1000 fl. na dobrach dziedzicznych i królewskich, zginął na wyprawie moldawskiej 1497 (SHGK III, s. 843; U IV/1; ASK I, t. 18, k. 147, 154, 279; MS II, nr 296, 1227; RachKról.; Paw. II; KsMK; Kartoteka Pracowni SHG w Krakowie).

³⁹ *Szlachetny Jan Kielkowski zawierał 1470 i 1474 transakcje finansowe z mieszczanami poznańskimi (Akta radzieckie poznańskie, wyd. K. Kaczmarczyk, t. I, Poznań 1925, nr 1153, t. II, Poznań 1931, nr 1237).*

⁴⁰ *Januszek pokojowiec króla z poczem 2 koni 1472, 1474-1478 oraz na dworze król. w Nowym Mieście Korczynie 10 X 1478 (ASK I, t. 18, k. 111, 152v, 233v, 284v, 287; ASK 85, t. I, k. 45v; RachKról.). Zapewne ident. z Januszem alias Januszkiem pokojowcem 1485 (Paw. II). Na Litwie występuje 1486 na dworze Janusz (Januszek) pokojowiec królowej, któremu dwukrotnie wypłacono po 6 grz. ze starostwa nowokorczyńskiego i żup przemyskich (Paw. II). Nasz Januszek to może też Janek (Jannkho, Jannek) z poczem 2 koni w orszaku ślubnym do Landshut 1475 (M. Biskup, Wokół „landshuckiego wesela”, s. 296).*

⁴¹ *Mikołajek pokojowiec i chlebny królowej 1474, 1477-1478 (ASK I, t. 18, k. 147v; RachKról.).*

⁴² *Augustyn pokojowiec króla z 1 koniem i jeden z kilku skarbnych 1477-1478 (RachKról., w indeksie błędne odesłania do stron, recte 193, 207, 234, 240, 264).*

⁴³ *Niewątpliwie ident. z Markiem domownikiem Grzegorza Lubrańskiego, rozdzielającym w jego imieniu 24 VII 1476 pieniądze na wyprawę (RachKról.). Grzegorz Lubrański z Lubrańca kanonik krak. był wówczas faktorem żup krak. (od 1472) i wielkorządcą krak. (poświadczony od 8 VI 1479), potem podkanclerzy 1484-1497 (K. Pieradzka, Lubrański Grzegorz, w: PSB XVIII [1973], s. 80-81; KsMK [tu błędna informacja, że był żupnikiem od 1453]; MS I, nr 825, 1340, 1384).*

⁴⁴ *Kuncza kucharz, zapewne identyczny z Kunczą (Kuniczą) kucharzem królowej 1478 (RachKról.).*

⁴⁵ *Niezidentyfikowany sługa lub urzędnik wielkorządcy Lubrańskiego (zob. przyp. 43).*

BIBLIOGRAFIA

- Baczkowski K., O rzekomym kongresie w Villach w lipcu 1470 r., *Studia Historyczne* 23, 1980.
- Baczkowski K., *Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów*, Kraków 2012.
- Baczkowski K., *Sprawa posagu Jadwigi Jagiellonki księżnej bawarskiej*, w: *Miasta, ludzie, instytucje, znaki. Księga jubileuszowa prof. Bożeny Wyzrozumskiej*, Kraków 2008.
- Baczkowski K., *Stanowisko kurii rzymskiej wobec jagiellońskiej ekspektatywy na tron czeski po Jerzym z Podiebradów*, *Nasza Przeszołość* 76, 1991.
- Baczkowski K., *Stosunek leopoldyńskiej linii Habsburgów do walki o tron węgierski po śmierci Albrechta II*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1178, *Prace Historyczne*, z. 119, 1995.
- Baczkowski K., *Walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem o koronę czeską w latach 1471-1479*, Kraków 1980, wyd. 2 jako: *Między czeskim utrakwizmem a rzymską ortodoksją, czyli walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem o koronę czeską w latach 1471-1479*, Oświęcim 2014.
- Baczkowski K., *Walka o Węgry w latach 1490-1492. Z dziejów rywalizacji habsbursko-jagiellońskiej w basenie środkowego Dunaju*, Kraków 1995.
- Baczkowski K., *Wokół projektów mariaży dynastycznych Jagiellonów w końcu XV wieku*, *Studia Historyczne* 32, 1989.
- Baczkowski K., *Z polsko-saskich powiązań politycznych w XV w.*, w: *Niemcy-Polska w średniowieczu*, Poznań 1986.
- Bauer T.A., *Feiern unter den Augen der Chronisten. Die Quellentexte zur Landshuter Fürstenhochzeit von 1485*, München 2008.
- Bieniak J., *Oporowski Jan*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIV (1979).
- Bieniak J., *Służewski Maciej h. Sulima (zm. 1501)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXXIX (1999-2000).

- Biskup M., Die dynastische Politik der Jagiellonen um das Jahr 1475 und ihre Ergebnisse, Österreichische Osthefte 18, 1976.
- Biskup M., Wokół „landshuckiego wesela” 1475 r., w: M. Biskup, K. Górski, Kazimierz Jagiellończyk. Zbiór studiów o Polsce drugiej połowy XV w., Warszawa 1987.
- Biskup M., Górski K., Kazimierz Jagiellończyk. Zbiór studiów o Polsce drugiej połowy XV w., Warszawa 1987.
- Boniecki A., Herbarz polski, t. I-XVI, Warszawa 1899-1913.
- Borkowska U., Dynastia Jagiellonów w Polsce, Warszawa 2011.
- Borkowska U., Pacta matrimonialia domu Jagiellonów, Roczniki Humanistyczne 48, 2000.
- Bukowski W., Krąg rodzinny Jana Długosza, w: Jan Długosz (1415-1480). Życie i dzieła, Kraków 2016.
- Caro J., Dzieje Polski, t. IV-V, Warszawa 1897-1899.
- Czwojdrak B., Młodowicy herbu Działosza. Przyczynek do dziejów szlachty w ziemi przemyskiej w XV w., w: Mieszczanie, wasale, zakonnicy, Gdańsk 2004 (Studia z dziejów średniowiecza 10).
- Demiński P., Stanisław Imbir z Objezierza, w: Polski słownik biograficzny, t. XLII (2003).
- Duczmal A., Jagiellonowie. Leksykon biograficzny, Kraków 1996.
- Fedorowicz K., Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego w l. 1374-1506, w: Archiwum Komisji Historycznej, t. VIII, Kraków 1898.
- Gawęda S., Próba osadzenia Fryderyka Hohenzollerna na tronie polskim a sprawa Pomorza Zachodniego, w: Mediaevalia. W 50 rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego, Warszawa 1960.
- Gąsior A., Stufungen bildlicher Repräsentation: Die Darstellungen des Markgrafen Friedrich d. Ä. von Brandenburg-Ansbach und seiner Gemahlin Sophie von Polen, w: Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenhäuser, Ostfeldern 2010.
- Gąsiorowski A., Itinerarium Władysława Jagiełły 1386-1434, wyd. 2, Warszawa 2015.
- Gąsiorowski A., Leszczyński Rafał, w: Polski słownik biograficzny, t. XVII (1972).
- Gąsiorowski A., Maciej z Bnina, w: Polski słownik biograficzny, t. XIX (1974).
- Gąsiorowski A., Opaliński (Opaleński) Piotr z Opalenicy, w: Polski słownik biograficzny, t. XXIV (1979).
- Gąsiorowski A., Starostowie wielkopolskich miast królewskich w dobie jagiellońskiej, Warszawa-Poznań 1981.
- Górczak Z., Kariery majątkowe rodzin aspirujących do kręgu elity możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie i początkach XVI w., Poznań 2013.
- Górczak Z., Rozwój majątków możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI wieku, Poznań 2007.
- Górski K., Czasy Kazimierza Jagiellończyka 1466-1492 – Lata konfliktów dyplomatycznych (1466-1492), w: Historia dyplomacji polskiej, t. I, Warszawa 1982.
- Grabarczyk T., Jazda zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku, Łódź 2015.
- Grabski A. F., Zapomniana relacja z podróży do Polski w latach 1474-1475, w: Europa – Słowiańszczyzna – Polska, Poznań 1970.
- Grygiel R., Jurek T., Doliwowie z Nowego Miasta nad Wartą, Dębna i Biechowa. Dzieje rezydencji i ich właścicieli, Łódź 1996.
- Jurek T., Sepieński Jan, w: Polski słownik biograficzny, t. XXXVI (1995).
- Kiryk F., Kurozwęcki Piotr z Kurozwęk zw. Lubelczyk, w: Polski słownik biograficzny, t. XVI (1971).
- Laberschek J., Plechów w średniowieczu i w XVI wieku (do 1576 r.), w: Plechów. Historia majątku ziemskiego, Kraków 2016.
- Możejko B., Czysynz gdański w polityce Kazimierza Jagiellończyka i jego synów (1468-1516), Gdańsk 2004.
- Nalewajek A., Dworzanie królewicza Jana Olbrachta w latach 1487-1492. Przyczynek do badań nad karierami rodów szlacheckich w czasach jagiellońskich, Średniowiecze Polskie i Powszechnie 10 (14), 2018.

- Nowak Z.H., Współpraca polityczna państw unii polsko-litewskiej i unii kalmarskiej w latach 1411-1425, Toruń 1996.
- Papée F., Chodecki Andrzej, w: Polski słownik biograficzny, t. III (1937).
- Papée F., Chodecki Mikołaj, w: Polski słownik biograficzny, t. III (1937).
- Papée F., Królewskie córki, w: Studia i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka, Warszawa 1907.
- Papée F., Zabiegi o czeską koronę, w: Studia i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka, Warszawa 1907.
- Pieradzka K., Lubrański Grzegorz, w: Polski słownik biograficzny, t. XVIII (1973).
- Pietkiewicz K., Wielkie Księstwo Litewskie pod rządami Aleksandra Jagiellończyka. Studia nad dziejami państwa i społeczeństwa na przełomie XV i XVI w., wyd. 2, Oświęcim 2014.
- Pietras T., Oporowscy herbu Sulima. Kariera rodziny możnowładczej w późnośredniowiecznej Polsce, Łódź 2013.
- Piotrowicz K., Długosz Janusz, w: Polski słownik biograficzny, t. V (1939-1946).
- Pociecha W., Chodecki Otto, w: Polski słownik biograficzny, t. III (1937).
- Pociecha W., Chodecki Stanisław (zm. 1474), w: Polski słownik biograficzny, t. III (1937).
- Pociecha W., Chodecki Stanisław (zm. 1529), w: Polski słownik biograficzny, t. III (1937).
- Prochaska A., Królowie Kazimierz Jagiellończyk i Jerzyk Czeski, Przegląd Historyczny 17, 1913.
- Rozbiór krytyczny Annalium Poloniae Jana Długosza z lat 1445-1480, t. II, opr. S. Gawęda, K. Pieradzka, J. Radziszewska, Wrocław 1965.
- Rutkowska G., Podróże polskich królowych w XV wieku, w: Samotrzcęć, w kompanii czy z orszakiem? Społeczne aspekty podróżowania w średniowieczu i w czasach nowożytnych, Warszawa 2012.
- Senkowski J., Materiały archiwalne do historii polskiej siły zbrojnej w drugiej połowie XV wieku, przechowywanych w Archiwum Głównym Akta Dawnych w Warszawie, Studia i Materiały do Historii Sztuki Wojennej 1, 1954.
- Seyboth R., „Hetten wir doinnen und hieaussen fruntschaft von Polan und Beheim”. Die Beziehungen der fränkischen Hohenzollern zu den Jagiellonen im 15. und frühen 16. Jahrhundert, w: Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenthäuser, Ostfeldern 2010.
- Sikora F., Pieniążek Mikołaj, w: Polski słownik biograficzny, t. XXXVI (1981).
- Skibniewska J., Dwór królewski Aleksandra Jagiellończyka w latach 1501-1506, Lublin 2015.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. I-V, Wrocław-Kraków 1980-2019.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa płockiego w średniowieczu, z. 1-4, Wrocław 1980 – Warszawa 2000.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu, cz. I-V, Wrocław 1982 – Poznań 2019.
- Słownik historyczno-geograficzny ziemi wieluńskiej w średniowieczu, opr. R. Rosin, Warszawa 1963.
- Sperka J., Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce, Katowice 2001.
- Starnawska M., Mnisi – rycerze – szlachta. Templariusze i joannici na pograniczu wielkopolsko-brandenbursko-pomorskim, Kwartalnik Historyczny 99, 1992.
- Sułkowska-Kurasiowa I., Polska kancelaria królewska w latach 1447-1506, Wrocław 1967.
- Szczegóła H., Koniec panowania piastowskiego nad środkową Odrą, Poznań 1968.
- Szweda A., Ród Grzymałów w Wielkopolsce, Toruń 2001.
- Szybkowski S., Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370-1501), Gdańsk 2006.
- Szybkowski S., Studia z genealogii i prozopografii polskiej szlachty późnośredniowiecznej, Gdańsk 2003.
- Szymczakowa A., Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi, Łódź 1998.
- Tresp U., „Geborene aus konigklichem stamme zu Polen”. Die Anbahnung und Vorbereitung der Leipziger Hochzeit zwischen Barbara von Polen und Herzog Georg von Sachsen 1496, w: Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenthäuser, Ostfeldern 2010.

- Tresp U. (Mitarbeit von A. Gąsior), Eine „famose und grenzlos mächtige Generation”. Dynastie und Heiratspolitik der Jagiellonen im 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts, *Jahrbuch für Europäische Geschichte* 8, 2007.
- Turska K., Ubiory w inwentarzu ślubnej wyprawy królowny Anny Jagiellonki z 1491 r., w: *Ubiory w Polsce*, Warszawa 1994.
- Turska K., Wyprawy ślubne dwóch Jagiellonek: Jadwigi (1475) i Katarzyny (1562), *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 40, 1992.
- Wachowiak B., *Dzieje Brandenburgii-Prus na progu czasów nowożytnych (1500-1701)*, Poznań 2001.
- Wachowiak W., *Pomorze Zachodnie w schyłkowej epoce feudalizmu (1464-1815)*, w: *Historia Pomorza*, t. II, cz. 1, Poznań 1976.
- Wdowiszewski Z., *Genealogia Jagiellonów*, Warszawa 1968.
- Wiesiołowski J., Marcin Poniecki – awanturnik i poeta późnośredniowieczny, *Rocznik Leszczyński* 6, 1982.
- Wiesiołowski J., Poniecki Marcin Ściborzyc, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXVII (1982)
- Wólkiewicz E., Biskup, zamek i szlachta. Stoszowie w służbie biskupów wrocławskich, w: *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Stan badań, metodologia, nowe ustalenia*, Rzeszów 2010.
- Zientara B., *Pomorze Zachodnie terenem rywalizacji Polski i Brandenburgii*, w: *Historia Pomorza*, t. I, cz. 2, Poznań 1972.

Concerning the “Frankfurt wedding” of 1479 The entourage accompanying princess Zofia the Jagiellon to Brandenburg

Summary

The main political problem in the history of Central Europe during the eighth decade of the 15th century was the rivalry between the Jagiellons and Martin Corvinus, the king of Hungary, to the Bohemian crown after the death of George of Podiebrady (1471). The Polish king Kazimierz the Jagiellon attempted to gain the favour of the Reich princes to become his allies. One of the instruments in that strife was marital policy. The Polish king had eleven children, including five daughters. The eldest Jadwiga was given to George Wittelsbach as his wife (the famous Landshut wedding). Barbara became the wife of George the Bearded from the Wettin dynasty. From the beginning of the 15th century the most faithful ally of the Jagiellons remained the Hohenzollerns from Brandenburg. Margrave Frederic II, in his youth engaged to a daughter of Władysław Jagiełło and would-be king of Poland, had already planned marital links to the Jagiellons from 1466. After many years of negotiations, in 1478 it was agreed to marry the second daughter of the king, Zofia, to Frederic, the younger son of the elector Albrecht Achilles. The marriage was sealed and the wedding took place on 14 February 1479 in Frankfurt. The royal princess was accompanied by the entourage of 600 horses. Its members are partly known from the register found in royal accounts. The entourage consisted mostly of dignitaries from Great Poland, who were responsible on daily basis for dealing with the political interests of the Kingdom of Poland in the northern and western borderlands of the country. Also many courtiers were sons of Great Poland magnate families. The entourage was completed by servants from the circle of the king's and queen's courts. The paper contains the edition of the register together with identifications of all persons listed in it.

Translated by Rafał T. Prinke